

Møte torsdag den 30. mars kl. 10

President: C a r l I . H a g e n

D a g s o r d e n (nr. 58):

1. Interpellasjon fra representanten Hans Frode Kieland Asmyhr til landbruks- og matministeren:

«På grunn av WTO-forhandlingene, økende krav fra forbrukere og industri står det norske landbruket overfor store omstillinger i årene som kommer. Regjeringen møter dette på en svært lite offensiv måte ved at den ikke vil komme med signaler om en ny landbrukspolitikk før WTO-forhandlingene er avsluttet. Dette skaper stor usikkerhet blant norske bønder. Norge har store muligheter til å ha et robust landbruk også i fremtiden, men dette må møtes på en offensiv måte, ved økt fokus på omstilling og nyskaping.

Hvordan mener statsråden at norsk landbrukspolitikk bør se ut i fremtiden, når Norge må innrette seg etter nye internasjonale forhold?»
2. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Sametingets virksomhet i 2004 (Innst. S. nr. 92 (2005-2006), jf. St.meld. nr. 44 (2004-2005))
3. Interpellasjon fra representanten Lodve Solholm til kommunal- og regionalministeren:

«Vallova er blitt endra ved fleire høve for å få ei meir rettvis valordning. Stortingsvalet i 2005 viste at vallova heller ikkje etter siste endring i god nok grad sikrar ei representativ fordeling av mandat til Stortinget, ut frå talet stemmer gitt til dei ulike politiske partia. Mange veljarar har reagert sterkt på dette mishøvet.

Vil Regjeringa utgreie og fremje forslag om naudsynte endringar i vallova som sikrar at partia som har fleirtal i folket, også i størst mogleg grad vert sikra fleirtal i Stortinget?»
4. Interpellasjon fra representanten Gunnar Gundersen til miljøvernministeren:

«Direktoratet for naturforvaltning har startet et arbeid for å revidere jakttidsrammene. Flere regjeringer har stimulert til næringsutvikling knyttet til jakt og annen utmarksdrift. Dette er viktig for å skape et mer robust landbruk. Det dreier seg om inntektsmuligheter som ikke krever støtte, subsidiering eller beskyttelse for å utnyttes. Profesjonell utvikling av et variert og videreutviklet produkttilbud lider av at sesongen er svært kort for de fleste viltarter. Dette begrenser mulighetene for å investere i produktutvikling og infrastruktur. Dermed hindres distriktene i å utvikle produkter som kan gi høyere verdiskaping og større omsetning. Sverige har bl.a. vesentlig mer utvidede jakttidsrammer. Dette er en konkurransedreining i norske tilbyderes disfavør.

Vil statsråden foreta seg noe for å sidestille Norge med Sverige på dette området?»
5. Referat

*Minnetale over tidligere stortingsrepresentant
Dagfinn Hjertenes***Presidenten:** Ærede medrepresentanter!

Tidligere stortingsrepresentant Dagfinn Hjertenes gikk plutselig bort den 28. februar – bare 62 år gammel.

Dagfinn Hjertenes ble født den 13. august 1943 i Florø. Etter handelsskole og Infanteriets befalsskole tjenestegjorde han en periode som sersjant og fenrik ved Brigaden i Nord-Norge. Etter perioden i Forsvaret hadde Dagfinn Hjertenes flere kontorstillinger før han i 1969 begynte på en bankkarriere som i 1986 førte ham til stillingen som banksjef i Den norske Creditbank i hjembyen Florø.

Han engasjerte seg tidlig i politisk arbeid, og ble allerede i 1958 formann i den lokale Unge Høyre-forening. I perioden 1965–1968 var han formann i Sogn og Fjordane Unge Høyre og medlem av Unge Høyres landsstyre. Senere fulgte verv både i Hordaland og Sogn og Fjordane Høyre, men det er neppe noen overdrivelse å si at Dagfinn Hjertenes kom til å konsentrere det meste av sin energi på kommunalpolitiske oppgaver. Han begynte sin kommunalpolitiske karriere som varamedlem av Askøy kommunestyre i 1971–1972, men hovedarenaen ble Flora kommune, hvor han i 1975 ble medlem av formannskapet. Han ble valgt til ordfører i 1979 og kom, med et avbrudd i 1986–1987, til å inneha dette vervet til 1989. I årene 1990–1992 var han landsmøtevalgt medlem av Høyres sentralstyre.

Dagfinn Hjertenes ble valgt til Stortinget høsten 1989. Han var nominert på førsteplass for Høyre i Sogn og Fjordane også ved valget i 1993, men da klarte ikke Høyre å beholde mandatet. På Stortinget var Dagfinn Hjertenes først medlem av energi- og industrikomiteen. Etter regjeringsskiftet i november 1990 var han medlem av forsvarskomiteen. Begge komiteer dekket saksområder som stod hans hjerte nær. Det er ikke tilfeldig at hans ordførertid ble sterkt preget av hans engasjement for å gi Flora en skikkelig andel i oljeeventyret – noe som også resulterte i at Flora fikk sin oljebase.

For Dagfinn Hjertenes ble årene etter at han var på Stortinget, uhyre aktive. Han etablerte seg først som selvstendig næringsdrivende, men ble i 1996 ansatt som næringsssjef i Flora kommune. Han fortsatte også sitt lokalpolitiske engasjement som leder av Flora Høyre frem til 1996 og som medlem av Flora kommunestyre fra 1995 til 1997. I perioden 1999–2003 var han også varamedlem til fylkestinget.

I 1994 ble han valgt til medlem av Ombudsmannsnemnda for Forsvaret og Ombudsmannsnemnda for sivile tjenestepfiktige. I 2002 ble han valgt til ombudsmann og leder for begge nemndene. Dagfinn Hjertenes hadde en form og en arbeidsstil som gjorde ham nærmest skreddersydd til oppgaven som ombudsmann. Både hans utdannelsesbakgrunn og hans år i forsvarskomiteen gjorde at han var svært godt rustet til arbeidet, og han var glødende opptatt av vernepliktige og befal i både tjeneste og velferd.

I tillegg til de mange offentlige og partipolitiske verv påtok Dagfinn Hjertenes seg et utall andre oppgaver på

mange felt – ikke minst innenfor idretten og innenfor lokal og regional næringsutvikling og næringsdrift. Det er ikke mulig å gå inn på dem alle, men samlet viser alt dette at Dagfinn Hjertenes hadde et bredt samfunnsengasjement som bare de færreste kan stille opp med.

I lokalpressen i Sogn og Fjordane er det gitt mange karakteristikk av Dagfinn Hjertenes. De har alle det til felles at de understreker hans gode humør og store omgjengelighet. Ellers er «entreprenørordfører», «pådriver», «dyktig problemløser» og «god rådgiver» beskrivelser som går igjen. Dette er beskrivelser som alle som fikk gleden av å samarbeide med Dagfinn Hjertenes på Stortinget og i ombudsmannsnemndene, kan slutte seg til uten reservasjoner.

Vi minnes Dagfinn Hjertenes for hans innsats på Stortinget og for hans arbeid som Stortingets ombudsmann for Forsvaret og for sivile tjenestepiktige, og lyser fred over hans minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten: Det foreligger tre permisjonssøknader:

- fra Høyres stortingsgruppe om permisjon for representanten Jan *Petersen* i tiden fra og med 30. mars til og med 4. april for å delta i Det europeiske folkepartis (EPPs) kongress i Roma og møte i NATO-parlamentarikerforsamlingen i Oman.
- fra representanten Trond *Helleland* om fødselspermisjon i tiden fra og med 30. mars til og med 7. april.
- Fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om fødselspermisjon for representanten Robert *Eriksson* i tiden fra og med 3. april til og med 2. mai.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
  - For Akershus fylke: Cathrin *Bretzeg*
  - For Buskerud fylke: Beate Heieren *Hundhammer*
  - For Nord-Trøndelag fylke: Endre *Skjervø*

Presidenten: Cathrin Bretzeg foreslås innvalgt i Lagtinget for den tid hun møter for Jan Petersen. – Det anses vedtatt.

Cathrin Bretzeg og Beate Heieren Hundhammer er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresidenter

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges to settepresidenter for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Solveig Horne og Kenneth Svendsen. – Andre forslag foreligger ikke, og Solveig Horne og Kenneth Svendsen anses enstemmig valgt som settepresidenter for Stortingets møte i dag.

Representanten Hans Olav Syversen vil fremsette et privat forslag.

Hans Olav Syversen (KrF) [10:09:02]: På vegne av representanten May-Helen Molvær Grimstad og meg selv har jeg gleden av å fremme et forslag om å fjerne dokumentavgiften når samboere med felles barn selger bolig til hverandre.

Presidenten: Representanten Olemic Thommessen vil fremsette et privat forslag.

Olemic Thommessen (H) [10:09:28]: På vegne av representantene Erna Solberg, André Oktay Dahl og meg selv vil jeg fremsette et forslag om at Regjeringen utreder og kommer tilbake med en generell og overordnet lovgivning hva angår diskriminering uavhengig av grunnlag.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

S a k n r . 1

Interpellasjon fra representanten Hans Frode Kielland Asmyhr til landbruks- og matministeren:

«På grunn av WTO-forhandlingene, økende krav fra forbrukere og industri står det norske landbruket overfor store omstillinger i årene som kommer. Regjeringen møter dette på en svært lite offensiv måte ved at den ikke vil komme med signaler om en ny landbrukspolitikk før WTO-forhandlingene er avsluttet. Dette skaper stor usikkerhet blant norske bønder. Norge har store muligheter til å ha et robust landbruk også i fremtiden, men dette må møtes på en offensiv måte, ved økt fokus på omstilling og nyskaping.

Hvordan mener statsråden at norsk landbrukspolitikk bør se ut i fremtiden, når Norge må innrette seg etter nye internasjonale forhold?»

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [10:11:09]: Formålet med denne interpellasjonen er å få en debatt om landbrukspolitikken her i Stortinget, slik at Stortinget kan få mer informasjon om hva som er den sittende regjeringens landbrukspolitikk. Det vil i så måte også være interessant å kunne få klarhet i om den nye regjeringen har en landbrukspolitikk som skiller seg fra den som den forrige regjeringen hadde.

Så langt etter valget i fjor høst har det vært rimelig stille om hva som skal være utviklingen i landbruket i årene som kommer. Det er også skapt usikkerhet om hva som er den gjeldende landbrukspolitikken, og hvilke rammevilkår landbruket har i vente. Riktignok har det vært mye fokus på de pågående forhandlingene i WTO. Dette har vært en løpende prosess der den sittende regjeringen ikke selv har tatt initiativet, men har vært avhengig av å følge en internasjonal utvikling. Regjeringen har så langt ikke fremmet noen saker om landbrukspolitikk for Stortinget og meg bekjent heller ikke varslet noen saker av betydning i den nærmeste fremtid. Man kan da stille seg spørsmålet om Regjeringen i det hele tatt har noen visjoner innenfor landbrukspolitikken, og om landbrukspolitikken skal

fortsette slik som i dag, en politikk som stadig fører til færre bønder og nedlagte gårdsbruk.

Hvis man tar et blick på hva Soria Moria-erklæringen sier om norsk landbrukspolitikk, har den innledningsvis en del fraser som alle kan være enig i. Formuleringer som at «landbruket spiller en viktig rolle for bosetting og sysselsetting i store deler av landet», og at «landbruket i Norge har flere funksjoner: produsere trygg mat og sikre matforsyningen og samtidig bidra til sysselsetting og bosetting over hele landet», er formuleringer som de aller fleste både i denne sal og i befolkningen kan stille seg bak. Samtidig er det nedslående når man lenger ut i erklæringen ser hvilke tiltak som skal bidra til dette. Det er de gamle ordningene som har bidratt både til en nedgang i antall sysselsatte i landbruket og til en økt fart i nedleggelsen av bruk, altså helt stikk i strid med hva som er Soria Moria-erklæringens intensjoner. Tiltak som å videreføre markedsordningene, opprettholde kanaliseringspolitikken, gi driftstilskuddsordningene en klarere distriktsprofil, opprettholde et sterkt importvern er velkjent og utprøvd landbrukspolitikk som ikke har gitt noen særlig gode resultater.

De pågående WTO-forhandlingene vil være viktige for norsk næringsliv, herunder landbruket. Men i den norske offentlige debatten har det vært en for ensidig fokusering på mulige minussider for landbruket dersom en avtale blir vedtatt, slik som mange tror. Fokusering på hva en åpnere verdenshandel kan føre til for hele det norske næringslivet, og spesielt den konkurranseutsatte delen av det, har i stor grad vært borte fra den offentlige debatten. Det har heller ikke vært fokusert på om en friere verdenshandel kan medføre noen fordeler for norsk landbruk, og om det norske landbruket har muligheter på eksportmarkedene. Finnes det kresne forbrukere der ute på verdensmarkedet som er villige til å betale en god pris for norsk lammekjøtt som har en god kvalitet, eller er det mulig med eksport av kvalitetsost fra Norge? Jeg mener at svaret på dette er ja. Men når man går inn i internasjonale forhandlinger med et defensivt utgangspunkt, blir gjerne resultatet deretter. Alternativet er å tenke offensivt og se på de muligheter som man også kan ha.

Jeg har inntrykk av at alle politiske partier og den norske regjeringen er enige om at en ny WTO-avtale vil medføre utfordringer for norsk landbruk, og at det tollvernet som vi i dag har, gradvis vil bli nedbygd. Selv med det tilbud som Norges gruppe i WTO-forhandlingene har lagt inn, vil dette få en stor påvirkning på fremtidig norsk landbrukspolitikk.

Min oppfatning er at den norske regjeringen viser en defensiv holdning i utviklingen av det norske landbruket, når man ikke ønsker å tilpasse seg en internasjonal utvikling, og når man ikke iverksetter tiltak som fokuserer på en utvikling av landbruket under nye rammevilkår. Når strategien er at man ikke vil komme med en ny landbrukspolitikk før resultatet av en WTO-avtale er klart, da setter man seg selv på sidelinjen og skaper usikkerhet og liten fremtidsro ute blant bøndene.

Det har vært rimelig tverrpolitisk enighet om den norske landbrukspolitikken i etterkrigstiden, med unntak av

Fremskrittspartiet, som har stått for en langt mer offensiv politikk som fokuserer mer på hvilke muligheter landbruket kan ha, og ikke kun fokuserer på mulige begrensninger. Hva har så denne politikken fra flertallet ført til?

Målet for landbrukspolitikken til flertallet skal være å skape livskraftige distrikter, skape arbeidsplasser over hele landet og sikre bosetting. Da forstår ikke jeg at man er fornøyd med den landbrukspolitikken som har vært ført i de siste tiår.

Tallenes tale er klar:

- Det er om lag 2/3 færre gårdsbruk i dag enn for 30 år siden, og det legges ned ca. 3 000 gårdsbruk årlig.
- Antall aktive husdyrbruk går nedover med jevn fart.
- I selve bærebjelken i norsk landbruk, melkeproduksjonen, reduseres antall bruk i stor fart. Hele 25 pst. har blitt borte de siste fem år, men bruksstørrelsen for de gjenværende øker lite.
- Undersøkelser viser at de fleste gårdbrukere er lite fornøyd med den inntekten de får ut av landbruket.
- Kun 39 pst. har gårdsdriften som eneste inntektsgivende arbeid. Blant melkeprodusentene har 40 pst. arbeid utenom, og hele 79 pst. av kornbøndene har dette.
- 46 000 landbrukseiendommer er uten fast bosetting, og dette utgjør 25 pst. av alle bebygde landbrukseiendommer i landet.
- 34 000 bolighus står tomme på landbrukseiendommer, og da først og fremst i de deler av landet som er distrikter.

Denne gjennomgangen viser at de mål som har vært for landbrukspolitikken, ikke har blitt oppfylt, og at mer av den samme politikken ikke er å anbefale.

Det er et paradoks at samtidig som landbruket er landets høyest subsidierte næring, med ca. 12 milliarder kr i overføringer over statsbudsjettet årlig, og har et tollvern som er beregnet til i underkant av 10 milliarder kr årlig, er aktørene i næringen og næringsorganisasjonene svært lite fornøyd med inntektssituasjonen. Her er det noe som ikke stemmer, for situasjonen skulle ha vært helt annerledes.

Landbruket er også landets mest gjennomregulerte næring, noe som setter store begrensninger på bøndenes næringsutøvelse:

- streng kontroll med hvem som kan få etablere seg i landbruket
- offentlig priskontroll ved omsetning av landbrukseiendommer
- et strengt vern mot fradeling av eiendommer
- et strengt vern gjennom jordloven
- bo- og driveplikt
- konsesjonsgrensener for hvor stor produksjon man kan ha
- begrensninger på samarbeid mellom bønder, for eksempel ved samdrift
- prisreguleringer gjennom markedsreguleringsordninger
- en overføringspolitikk som skiller sterkt mellom hvor i landet man driver

Dette er noen av hovedpunktene i dagens landbrukspolitikk, som har vist seg å være feilslått. Dersom man øns-

ker en politikk som skal bidra til optimisme og nyskaping, må man legge om landbrukspolitikken helt.

«Slipp bonden fri» har vært et utgangspunkt for Fremskrittspartiets landbrukspolitikk. Vi ser på bonden som en selvstendig næringsdrivende og ikke som en offentlig klient som må ha velmenende politikere og byråkrater til å passe på seg. Vi har ingen forståelse for at man ønsker å gjennomregulere landbruket på den måten som man nå gjør. Vi bør ha tillit til bonden. Vi bør ha tillit til at bonden selv er i stand til å ivareta sin eiendom og sine inntektsmuligheter. Vi bør ha tillit til at den enkelte bonde står på egne ben, uten å bli støttet av det offentlige. Dagens landbrukspolitikk er basert på en form for mistillit fra det offentlige overfor bonden.

Jeg har her redegjort for hvorfor vi trenger en ny landbrukspolitikk, og vil utfordre statsråden til å tenke fremover og bidra til nytenkning i landbrukspolitikken.

Statsråd Terje Riis-Johansen [10:19:52]: Jeg er fundamentalt uenig i representanten Kielland Asmyhrs inngang til dette spørsmålet. Jeg synes også det er bemerkelsesverdig at representanten Kielland Asmyhr kritiserer en utvikling som Fremskrittspartiet selv ønsker å forsterke. Slik sett vil jeg si at det kanskje er behov for en utdyping også i forhold til det resonnementet som ble framført her akkurat nå.

Regjeringen møter utfordringene som forhandlingene i WTO skaper, på en offensiv måte. Vi arbeider kontinuerlig for å oppnå et forhandlingsresultat som sikrer grunnlaget for et aktivt landbruk i hele landet. Når et eventuelt forhandlingsresultat foreligger, skal vi tilpasse politikken og andre virkemidlene, slik at vi fortsatt kan nå målene i landbrukspolitikken.

Stortinget er tidligere orientert om de norske posisjonene i WTO-forhandlingene. Jeg skal derfor ikke dvele særlig lenge ved dem, men bare minne om at det er på markedsadgang, altså i spørsmålet om kutt i tollsatsene, og avgrensingen av sensitive landbruksprodukter og behandlingen av dem at forhandlingene er mest krevende. Samtidig er det på dette området det er viktigst å oppnå et godt forhandlingsresultat for Norge. Et tilfredsstillende importvern er helt avgjørende for å kunne videreføre et aktivt landbruk over hele landet også i framtiden.

Forhandlingene i Genève er for tiden inne i en intensiv fase. På ministermøtet i Hongkong før jul ble man enig om at innen 30. april skulle de såkalte modalitetene på landbruk være på plass, dvs. konkrete forpliktelser knyttet til tollreduksjoner, bruk av nasjonal landbruksstøtte og eksportstøtte. Innen utgangen av juli skal alle land legge fram tilbudslistene over hvordan de vil tilpasse seg de konkrete forpliktelsene. Dette er et stramt tidsskjema. Det er en lang rekke viktige spørsmål som gjenstår til avklaring, ikke bare for landbruk, men også på andre forhandlingsområder.

Med en WTO-avtale på plass vil det bli endringer i bruken av landbrukspolitiske virkemidler. Tollsatsene vil bli redusert. Det blir nye krav til bruken av nasjonal landbruksstøtte sammenlignet med i dag. For Norge vil dette innebære at vi vil kunne videreføre eller, om vi vil, øke

budsjettstøtten til landbruket – jeg vil gjenta det – men vi må utforme virkemidlene på en annen måte enn før.

Generelt må tilpasningen av den norske landbrukspolitikken til en ny WTO-avtale vurderes når en avtale eventuelt er på plass. Det er først da vi kan få gjort den nødvendige helhetsvurderingen av hvordan vi skal tilpasse både tollvernet og landbruksstøtten for at vi skal kunne nå målene våre for landbrukspolitikken, som altså er et aktivt landbruk i hele landet.

Regjeringen har som mål å opprettholde bosettingsmønsteret i hele landet. Landbruket er en bærebjelke i næringslivet i mange distrikter. Landbrukspolitikken må brukes aktivt for å sikre landbrukets sentrale distriktpolitiske rolle også i framtiden.

Landbruket har en kontrakt med samfunnet og skal levere trygg mat, levende bygder og kulturlandskap. Det gir landbruket legitimitet og støtte i befolkningen, fordi det bidrar til et Norge slik som vi ønsker å ha det. Vi må utvikle landbruket på en måte som sikrer denne legitimiteten for norsk matproduksjon også i framtiden.

Når representanten Kielland Asmyhr snakker om og ønsker et robust landbruk, og etterlyser fokus på omstilling og nyskaping, er det vel grunn til å stille et par spørsmål. Jeg vil aller først gjøre oppmerksom på at omstillingstakten i landbruket har vært og er meget høy, så det å framstille omstilling i landbruket som noe vi må begynne med snart, som representanten Kielland Asmyhr sier, er helt feil. Det omstilles og tenkes nytt i landbruket hver eneste dag. Kreative bønder ser kontinuerlig etter måter å forbedre og endre gårdsdriften på. Knappt innenfor noen næring i Norge har man omstilt mer enn hva man har gjort i landbruket gjennom lang tid.

For landbruket er det selvsagt grunnleggende viktig at hele verdikjeden for mat er kostnadseffektiv. Det er avgjørende for å opprettholde volumene på hjemmemarkedet. Volum gir grunnlag for å bruke de jordbruksarealene som er over hele landet. Det er en helt avgjørende forutsetning som representanten Kielland Asmyhr ikke tar hensyn til i sitt resonnement knyttet til redusert importvern. Volum gir også grunnlag for å ha flere bruk i drift, og det er igjen grunnlaget for knoppskyting og nyskaping. Det er for meg det mest offensive: å skape mer næring og nye arbeidsplasser med utgangspunkt i landbrukets samlede ressurser.

Jeg mener at denne brede inngangen i landbrukspolitikken virkelig er framtidsrettet og offensiv. Det er en politikk som sikrer at landbruket gjennom en aktiv matproduksjon over hele landet faktisk er i stand til å levere trygg og sunn mat, kulturlandskap, levende bygder og nye varer og tjenester. Det er altså ikke en politikk som ensidig har produksjon av billig mat som mål, men som er robust og framtidsrettet.

Matproduksjonen i Norge har mange fortrinn som vi skal utvikle videre. I bygdene rundt om i Norge produseres det mat som en del av den lokale kulturen og identiteten. Et gunstig klima, spredte og forholdsvis små bruk og mye kompetanse i næringen gir produkter med særegen smak, god kvalitet med hensyn til trygghet og renhet og sunn mat.

(Statsråd Riis-Johansen)

For noen dager siden fikk jeg en orientering på Matforsk ute på Ås om hvilke unike kvaliteter norsk bygg har når det gjelder ernæring og helse. Det kalde klimaet gir selvsagt lavere avlinger og dermed høyere kostnader pr. kilo vi produserer i Norge, men det gir faktisk også en svært god ernæringsmessig kvalitet som det nå begynner å bli stor interesse for i mange forskermiljøer, og som forbrukerne framover kommer til å etterspørre. Det å utvikle dette eksemplet videre krever kompetanse i næringen, det krever forskning, og det krever et effektivt importvern. Det er framtidsrettet når det gjelder å utvikle den tradisjonelle norske matproduksjonen videre.

Det mest synlige resultatet av en aktiv matproduksjon, med beitende dyr i hele landet, er et velpleid kulturlandskap. Kulturlandskapet knyttet til landbruket gir uutnyttede muligheter for Norge som reisemål. Dette er noe reiselivsnæringen i økende grad fokuserer på. Beitende dyr høyt til fjells og langt mot nord er definitivt ikke den billigste måten å produsere kjøtt på, men svært fornuftig i forhold til opplevelseskvaliteter og verdiskaping i reiselivet, som da blir en tilleggseffekt av matproduksjonen over hele landet.

Videre må en framtidsrettet landbrukspolitik for et åpent kulturlandskap koordineres med en offensiv energipolitikk, hvor økt satsing på bioenergi også vil bidra til å hindre gjengroing. Dette har potensial til å gi mange verdifulle nye arbeidsplasser ute på bygdene framover. Vi snakker faktisk om flere hundre arbeidsplasser pr. TWh produsert energi fra landbruksnæringen. En slik satsing krever også et samspill med den tradisjonelle matproduksjonen og en landbrukspolitik som sikrer bosetting og aktive næringsutøvere ute på bygdene med ressurser og vilje til å utnytte bioråstoffet til fornybar og miljøvennlig energi.

Matproduksjonen og det daglige samspillet mellom dyr, mennesker og natur utgjør en verdifull arena for opplæring, rekreasjon og terapi for mennesker som sliter i hverdagen. En landbrukspolitik som sikrer matproduksjon lokalt, og som gir grunnlag for et samarbeid mellom næringen og kommuner og fylkeskommuner for å utvikle et tjenestetilbud innenfor denne sektoren, er framtidsrettet. Jeg er overbevist om at vi bare har sett begynnelsen på en utvikling der tradisjonell matproduksjon og grønn omsorg går hånd i hånd. Også her snakker vi om et betydelig potensial når det gjelder antall arbeidsplasser.

Dette er noen eksempler på hva jeg mener er vesentlige deler av en offensiv landbrukspolitik. Vi kan ikke bli billigst, men vi kan bli gode – og på noen områder kanskje best. Grunnlaget for dette må være at vi har et tilstrekkelig importvern og nødvendige virkemidler for lønnsom volumproduksjon av mat i Norge, for det å ta ut konkurransefortrinn i spesialkvaliteter og basere ny næringsutvikling i distriktene på landbrukets ressurser forutsetter et fortsatt aktivt landbruk over hele landet. WTO vil presse oss på kostnader og effektivitet i råvareproduksjon og foredling, men vi må ikke miste fokuset på den brede landbrukspolitikken som sikter mot å utvikle nye næringsveier som ikke er så sårbare for resultatet i WTO, og som gjør

at bygdens ressurser utnyttes i større grad enn i dag. Det er da vi best bidrar til å nå de landbrukspolitiske målene. Og det er da vi best viser at vi har hjerte for hele landet.

Til slutt: Mye av dette er godt i gang. Et viktig bidrag nå er å arbeide for en WTO-avtale som fortsatt gir tilstrekkelig nasjonalt handlingsrom. Så skal vi videreutvikle en bred nasjonal landbrukspolitik som legger grunnlag for å skape verdier og arbeidsplasser over hele landet.

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [10:28:32]: Jeg takker statsråden for svaret.

Jeg synes jo det er merkelig at han skyter tilbake på Fremskrittspartiet. Det er riktig at Fremskrittspartiet ønsker en utvikling hvor vi får effektivisert landbruket mer enn det gjøres i dag, men det er rart at statsråden ikke ser at det er hans egen politikk som har ført til den utviklingen som vi har sett, og som har skapt usikkerhet.

I landbrukspolitikken, som på mange andre politikkområder, handler det også om at man må ligge i forkant av utviklingen og være tidlig ute med tiltak, slik at næringen kan være robust og stå på egne ben. Derfor synes jeg det er merkelig, når Regjeringen vet at en kommende WTO-avtale vil medføre store endringer for landbruket, at man ikke velger å ligge i forkant og komme med tiltak som gjør at landbruket når avtalen trer i kraft, er robust nok til å ta de endringene som da måtte komme.

Statsråden sier at det har vært stor omstilling i landbruket. Det viser jo tallene, men det er feil å si at det ikke er noen næring som er blitt omstilt mer enn landbruket. Da bør statsråden besøke f.eks. næringslivsledere i industrien, som kjenner konkurransen fra utlandet på pulsen hver eneste dag. Ser man på gjennomsnittet når det gjelder dyr i melkebruk, viser jo det at omstillingen der har stått rimelig stille.

Jeg er enig med statsråden i det han sier om at man må skape mer næring med utgangspunkt i landbrukets ressurser. Det er positivt. Men da bør statsråden være offensiv og komme til Stortinget med saker der han eksemplifiserer og kommer med tiltak som viser hvilken vei han ønsker å gå. Satsing på forskning er viktig. Det samme er satsing på bioenergi og grønn omsorg. Dette er tiltak som bør settes i gang.

Jeg er enig i det statsråden sa, at norsk landbruk ikke kan bli billigst. Vi skal heller ikke ha et norsk landbruk som har ambisjoner om å brødfø hele verden. Men det en del nisjeprodusenter viser i dag, er jo at det er norske landbruksprodukter som er attraktive på verdensmarkedet. Ved å satse på kvalitet og godt markedsarbeid kan vi bli best. Derfor bør statsråden nå invitere Stortinget gjennom konkrete saker til å utforme en ny landbrukspolitik.

Statsråd Terje Riis-Johansen [10:31:51]: Diskusjonen rundt dette blir i stor grad om spørsmålet om hva som er framtidsrettet. Jeg konstaterer at Fremskrittspartiet og representanten Kielland Asmyhr definerer «framtidrettet» som ensidig fokusering på pris og det å forholde seg til verdensmarkedet. Hvis vi ikke klarer å ivareta og videreutvikle det som er det norske landbrukets kvaliteter – i og for seg det norske samfunnets kvaliteter – i forhold til en

bred inngang hvor vi ser distriktpolitikken og landbrukspolitikken i sammenheng, ser betydningen av kulturlandskap i sammenheng med matproduksjon og ser hva reiselivet kan utvikle i samspill med landbrukspolitikken, mister vi noe helt fundamentalt.

Vi er ikke robuste i møte med de utfordringene vi har framover. Representanten Kielland Asmyhr erkjenner at vi ikke blir billigst. Vi er knapt nok billigst på noe som helst i Norge. Det har mange forklaringer, som jeg ikke behøver å bruke tid på her. Representanten Kielland Asmyhr erkjenner at det nettopp er andre kvaliteter vi må legge til grunn for et robust norsk landbruk. Det er nettopp ved å se ting i sammenheng, og se at det er ved å ha et småskala landbruk i Norge som er lokalt fundert, at vi også har mulighet til å få fram verdiskaping knyttet til tradisjonell matproduksjon og også til andre næringer som jeg var inne på i stad – ikke bare det som jeg kanskje har aller mest tro på, energiproduksjon, men også reiseliv, grønn omsorg og tjenesteproduksjon for øvrig. Jeg synes slik sett at inngangen til å definere «robust» blir ekstremt snever når man bare tenker kostnadskutt og i og for seg tenker minimering når man skal forholde seg til at tollsatene skal ned. Man skal være konkurransedyktig på ett område, og så ser man bort fra andre områder som faktisk er vekstområder, mulighetsområder for landbrukspolitikken framover. Da er det faktisk en ganske betydelig risiko for at man skyller barnet ut med badevannet, hvis man ikke ser hva som ligger til grunn for nettopp å få fram det som er de gode, norske utgangspunktene for å skape vekst og utvikling ute på bygda.

Sigrun Eng (A) [10:34:41]: Interpellanten reiser i dag ein svært viktig debatt. Det er viktig at vi drøfter alle sidene av landbrukspolitikken, og særleg det som dreier seg om framtida.

Landbruks- og matministeren svara interpellanten på ein god måte, med ein politikk vi i Arbeidarpartiet stiller oss bak. Eg må få lov å seie at eg ikkje har høyrte nokon som har sagt at dei ikkje har tiltru til duoen Gahr Støre og Riis-Johansen i dei forhandlingane dei så langt har ført i WTO.

Ein skal likevel ikkje stikke under stol at utfordringane også innanfor denne næringa står i kø. Men Framstegspartiet sin medisin for framtidjordbruket er etter mi meining ikkje vegen å gå. At marknaden skal styre åleine, fritt for kanalisering og utan konsesjonar, vil ikkje gi oss det landbruket denne Regjeringa jobbar for at vi skal ha.

Vi har over år fått sjå kva slags landbruk Framstegspartiet ynskjer seg. Ved siste års budsjettbehandling hadde dei ein reduksjon i overføringane på vel 5 milliardar kr. Det er ein drastisk reduksjon, som ville ha skapt ein svært vanskeleg situasjon i næringa, og som sikkert også ville ha vore startskotet for ei enda meir dramatisk strukturendring enn vi så langt har sett, sjølv då Sponheim styrte tidlegare.

Soria Moria-plattformen er svært ambisiøs på landbruket sine vegner. Ho føreset at landbruket skal spele ei viktig rolle for busetjing og sysselsetjing i heile landet. Landbruket er leverandør til ein næringsmiddelindustri som

sysselset godt over 40 000. Denne industrien sørgjer for at ein slepp dei lange transportane inn til foredling, og han er viktig for å kome i mål med målsetjinga om at 15 pst. av matproduksjonen skal vere økologisk innan 2015.

Landbruket har også mange andre funksjonar som vi vil ha. Beiting hindrar attgroing, og bøndene er dei flinkaste kulturpleiarane vi har. Det dreier seg altså ikkje berre om matproduksjon, men om mattryggleik og om landskapspleie, som vi vil at denne yrkesgruppa skal ta seg av for oss. Når reiselivsnæringa er ei av dei næringsgreinene vi skal satse meir på i åra som kjem, må landbruket vere til stades.

Påstanden min er at landbruket ikkje skal sjå mørkt på framtida. Endringar har det vore, og det vil det bli, men WTO gir òg moglegheit til å vidareføre ein politikk som gir grunn til framtidstru.

Pelsdyrnæringa er ei næring der verdsmarknaden er sterkt veksende. Vår dyrevelferd gir fine skinn og gode prisar. Her kan ein hauste milliardinntekter utan at det kjem inn under WTO-regimet.

Støtteordningar gjennom grøn boks gir rom for å vareta landbruket etter våre nasjonale linjer. Økologisk landbruk, som kortreist rein mat, er eitt område, likeins ein skogpolitikk som gir rom for auka inntekter på både eksport og biobrensel.

Noreg har mange naturgitte fortrinn, bl.a. lange lyse dagar og kalde vintrar. Det fyrste gir god smak og aroma, det siste reduserer behovet for sprøytemiddelbruk. Intensivt, industrialisert landbruk, der naturen ikkje klarer å bryte ned overgjødsling og kjemikaliar, er det blitt auka fokusering på i det siste. Vi bør ikkje stille oss i den same situasjonen som andre delar av Europa: gjengroing av innsjøar og vassdrag og forgifta grunnvatn. Vi må tvert imot lære av dei feila andre har gjort, og ikkje gjenta dei.

Vi kan få det landbruket vi nasjonalt ynskjer oss, men då er det ikkje Framstegspartiet og interpellanten sin medisin ein skal skrive ut. Etter mi meining vil det tvert imot føre til mykje brakklagt areal og enda fleire mørklagde hus enn vi har i dag.

Kåre Fostervold (FrP) [10:39:20]: Det er skuffende å observere at Regjeringen ikkje er mer offensiv i møtet med de utfordringer som landbruket står overfor i årene som kommer. Signaler man har fått gjennom de pågående WTO-forhandlingene og fra det politiske miljøet innad i EU, er at støtteordninger overfor landbruket vil reduseres og endres. Dessverre ser det ut til at Regjeringens landbrukspolitikk er klin lik politikken som føres på andre næringsområder; den består av brannslukking og gravferdsstøtte.

For næringslivet i dette landet hadde det vært mer ønskelig med større forutsigbarhet. For å møte eventuelle resultater fra WTO-forhandlingene på en mer offensiv måte burde Regjeringen nå se på hvilke begrensninger norsk landbrukspolitikk har lagt i veien for en fremtidsrettet landbruksnæring, for det er grunn til å tro at man i fremtiden vil se på bonden slik Fremskrittspartiet gjør, nemlig som en selvstendig næringsdrivende. Dét vil være positivt for norsk landbruk, for da kan man fokusere på hvilke

hindringer som ligger i veien for å drive effektivt, og hvordan man gjennom dereguleringer av regelverk og reduksjon av offentlig byråkrati, skatter og avgifter kan gjøre næringen mer attraktiv og lønnsom.

Planøkonomi har aldri vært noen suksess, og har aldri i tilstrekkelig omfang bidratt til nyskaping og verdiøkning. Å føre en politikk der man bestemmer pris, omfang av produksjon eller hva som skal produseres, vil til enhver tid begrense skapertrangen og nytenkningen.

Fremskrittspartiet har i alle år prøvd å påvirke den vedtatte politikken som bygger på prinsippene om at matvareproduksjon kan byråkratiet og politikerne styre, og gjennom mange forslag i denne sal prøvd å vise veien til nytenkning innen landbrukspolitikken. Jeg har tro på den norske bonden og ønsker et fritt landbruk som gir den enkelte produsent et reelt valg til produksjon innenfor de rammer som markedet, egeninteresser og økonomi setter. Jeg har tillit til at skapertrangen og kreativiteten også er til stede innen landbrukssektoren, men vi mangler incentive-ene for å dyrke frem dette.

Restriksjoner på driftsformer bør liberaliseres slik at bøndene bli likestilt med det øvrige næringsliv. Støtteordninger og reguleringer må gradvis reduseres, eventuelt kombineres med kompensasjonsordninger som i en periode gir støtte til dem som på en negativ måte blir vesentlig berørt av endringer i landbrukspolitikken. Det samme bør gjelde for skatter og avgifter, slik at produsentene kan konkurrere på like vilkår, uten annen innblanding fra det offentlige enn hva som måtte fremkomme av helse- og miljøkrav samt krav til dyrevvern.

Det er kanskje på tide at bonden også får nytte godt av de fordeler som markedsøkonomien har gitt alle andre. Hvorfor bonden ikke kan levere det produktet han selv har produsert, til den han ønsker, til høyest mulig pris, vil for meg alltid fremstå som underlig. Men så ser ikke jeg det heller som en politisk primæroppgave å gjennomregulere hverdagen for næringsdrivende, slik som visse andre gjør.

Når regjeringspartiene i denne diskusjonen blander næringspolitikk og distriktspolitikk, blir bildet enda mer skremmende. Det at politikere ønsker å styre bosettingsmønsteret i dette landet gjennom å bestemme hvor man skal bo for å ha eiendomsrett til en eiendom, er et synspunkt som burde vært lagt død sammen med kommunismen.

At man ikke kan ha større styringsrett over sin egen eiendom, som bryter sterkt med den private eiendomsretten, er ønsket politikk fra regjeringspartiene. At politikere som er valgt for å tjene folket, i så stor grad overkjører enkeltmennesket, blir bare godtatt innen landbruksnæringen. Det faktum at man har en prisregulering på landbruksseiendommer slik at disse ikke kan omsettes fritt til markedspris når kjøper og selger er enige, viser jo bare hvor svakt eiendomsretten står i Norge. En fremtidsrettet jordbrukspolitikk må sikres ved å styrke den private eiendomsretten.

Men det som er det største problemet, og som viser staheten til Regjeringen, er det faktum at den gjennomregulerte politikken som er ført på dette området i alle år, og som ikke har stoppet nedgangen i antall næringsdrivende

innen landbruket, fortsatt er den prioriterte løsningen for flertallet i denne sal.

Min oppfordring til Regjeringen vil være å snu i tide. For å møte de utfordringer landbruksnæringen står overfor, må man øke muligheten og fleksibiliteten når det gjelder forvaltning av egen eiendom og salg av egenproduserte produkter, og la eiere og drivere av landbruksseiendommer nytte godt av fordelene som markedsøkonomien gir alle andre næringsdrivende. Dette er den eneste måten vi kan skape vekst og optimisme innen landbruksnæringen på, og som vil gi oss et forsprang når vi skal møte resultatene av WTO-forhandlingene.

Torbjørn Hansen (H) [10:44:29]: Høyres utgangspunkt er at økt frihandel, reduksjon av tollvern og bedre beskyttelse mot handelshindringer er av stor positiv betydning for det norske samfunnet. Globaliseringen har gitt oss store gevinster over mange år gjennom rimelig import, tilgang på kapital og tilgang på sentrale eksportmarkeder. Norge er som en liten nasjon utsatt for handelshindringer og proteksjonisme, og det er svært viktig at det internasjonale regelverket for handel er effektivt og gir markedsadgang også for land som i mindre grad kan legge makt bak sine handelspolitiske interesser. Derfor er Høyre opptatt av at WTO-prosessen må ende opp i en avtale som gir større grad av frihandel.

WTO-forhandlingene får etter all sannsynlighet store konsekvenser for norsk landbruk. Utviklingen går utvilsomt i retning av reduksjon i tollvern og reduksjon i statsstøtte til norsk jordbruk. Effekten av dette vil først slå inn om en del år, og det gir Norge store muligheter når det gjelder å forberede landbruket på den omstillingen som en WTO-avtale vil innebære. Det å utnytte mulighetene i perioden fram til WTO-avtalen får virkning, mener vi er helt avgjørende for hvilke konsekvenser det vil ha for landbruket, og hvordan omstillingen vil foregå. I så henseende har Regjeringen de neste årene et betydelig ansvar. Jeg synes derfor det er lite tilfredsstillende at landbruksministeren først vil se på landbrukspolitikken når en avtale foreligger. Det er langt fram, mye tid vil gå tapt i forhold til omstilling, og omstillingen vil potensielt sett kunne bli tyngre.

Jeg registrerer også at statsråden støttet Priors oppkjøp av Norgården for å ta høyde for en eventuell WTO-avtale, og synes det er en argumentasjon som henger dårlig sammen med den argumentasjonen som i dag blir framført i forhold til jordbrukspolitikken.

Så vil jeg understreke at forhandlingsposisjonen til Norge, å skaffe et størst mulig handlingsrom for en nasjonal landbrukspolitikk, har bred støtte i Stortinget. Bondevik II-regjeringen jobbet for den posisjonen, akkurat slik som Stoltenberg II-regjeringen gjør nå. Derfor var det etter min oppfatning lite ryddig av Senterpartiet i opposisjon å kritisere den daværende regjeringen og den daværende landbruksministeren i forhold til arbeidet for å ivareta norske interesser. Jeg tror de fleste partier har akkurat det samme standpunktet når det gjelder disse WTO-avtalene, og jeg synes det hadde vært nyttig om landbruksministeren i dag kunne erkjenne og bekrefte at de

norske posisjonene på dette området er de samme nå som de var i forrige periode.

Det er åpenbart at WTO-avtalen vil ha til dels negative konsekvenser for mange innenfor landbruket. Nedgangen i antall bruk og arbeidsplasser som har preget utviklingen i næringen de siste årene, vil sannsynligvis skyte fart. Isolert sett vil dette kunne bli vanskelige og krevende prosesser for enkelte i landbruket, og det vil by på distriktpolitiske utfordringer i mange kommuner. Jeg mener at dette må møtes med en strategi som går langs flere linjer.

For det første må landbruket omstilles for å møte endringer i rammebetingelsene. Bøndene må i større grad settes i stand til å skape større økonomiske verdier ut av sine bruk, og det må stimuleres til mer lønnsom drift. Effektiviseringen av landbruket som har skjedd de siste årene, bør forsterkes. Det betyr at de som ønsker og vil og kan satse på mer effektiv drift, må få muligheter til det.

Høyre mener også at eiendomsretten står helt sentralt i omstillingen av norsk landbruk. Bøndene eier store verdier i form av land og bygninger, og det er viktig at disse verdiene blir tilgjengelige og realiserbare i en situasjon hvor omstillinger skyter fart. Derfor mener vi at en friere omsetning av gårdsbruk, nedbygging av konsesjonskrav, mindre boplikt og oppheving av forbudet mot deling i jordloven er nødvendig. Sånn sett mener vi at de signalene vi har sett hittil fra den nye regjeringen, går i feil retning i forhold til eiendomsrett.

Vi mener også at de landbrukspolitiske virkemidlene må tilpasses det som kan bli en ny WTO-avtale. Støtteordningene må justeres gradvis. Vi tror ikke det er realistisk å erstatte det totale bortfallet av tollvern og statsstøtte med nye ordninger, og mener at dagens landbrukspolitikk bør ta det innover seg og legge til rette for en gradvis omstilling.

Vi tror også at andre distriktpolitiske virkemidler, f.eks. satsing på næringspolitikk og reiselivspolitik, blir veldig viktig. Reiseliv er en veldig arbeidsintensiv virksomhet, det er en vekstnæring, og det er en aktivitet som står sterkt ute i distriktene. Vi tror at det å satse videre på den økningen innenfor reiselivsstimulering som den forrige regjeringen satte i gang, vil bli veldig sentralt i forhold til å møte de utfordringer som en omstilling for landbruket vil medføre.

Næringsmiddelindustrien må også forberede seg på økt konkurranse. Vi tror det er viktig at næringen får mer konkurranse innenlands før WTO-avtalen får effekt, og at det vil være veldig uheldig hvis man skjermes næringsmiddelindustrien for mye for konkurranse i tiden framover.

Høyre vil advare mot en landbrukspolitikk som går ut på å stikke hodet i sanden og håpe at WTO-forhandlingene ikke gir resultater. Vi tror det er viktig at man gjennomfører en omstilling i landbruket, selv om det er krevende – det krever politisk mot, det tar tid. Foreløpig har vi sett lite til en framtidsrettet landbrukspolitikk i forhold til WTO-prosessen.

Bjørn Jacobsen (SV) [10:49:54]: All ære til interpellanten, som sette på dagsordenen eit aktuelt tema.

Det ligg i interpellasjonsteksten ein insinuasjon om at det er Regjeringa som skaper usikkerheit hos bøndene. Det er det ikkje. Det som skaper usikkerheit hos bøndene, er nettopp WTO, frihandel og det å la marknaden styre. Det er det som skaper usikkerheit blant norske bønder.

Så blir det også etterlyst signal frå Regjeringa. Eg skal komme tilbake til eitt av dei signala – det er mange signal som ligg frå Regjeringa – eg skal komme tilbake til eit som går på økologisk landbruk og 15 pst. målsetjing.

Først vil eg take opp dette med internasjonale forhold i høve til norske bønder. Der har vi her i denne salen all grunn til å vere stolte over norske bønder. Dei har gjort det viktigaste av alt, nemleg å løyse problemet med overproduksjon. Eg seier ikkje at det ikkje av og til er svingingar i konjunkturane når det gjeld overproduksjon i Noreg, men ein har i all vesentleg grad klart å take bort det store problemet i internasjonalt landbruk, nemleg overproduksjon.

Korleis har ein klart å få dette til? Jo, ved å organisere seg i samvirkebedrifter og derigjennom ha eit aktivt forhold til den norske stat. Dette har vore eit seriøst, langsiktig arbeid. Og korfor? Jo, sjølv sagt, i høve til det som blir sagt frå Framstegspartiet og også Høgres representantar her: Slepp bonden fri!

Kor fri var bonden då marknaden gjaldt? Kor fri var bonden då ein på 1930-talet måtte gå og falby ei ku og knapt få ei krone for kiloet? Derfor var det at bøndene organiserte seg. Derfor var det at samvirkebedriftene kom på plass. Vi ser ein tendens innafor internasjonal politikk til at ein ønskjer å rive ned alle desse typane samvirketiltak som gav bonden ei sikker inntekt, og som sjølv sagt også er ein del av dei sentrale målsetjingane i norsk landbrukspolitikk – at bonden skal ha ei rimeleg og sikker inntekt, akkurat som andre folk har det.

Så kjem sjølv sagt andre målsetjingar i landbrukspolitikken i forhold til dette med distriktpolitikk. Der meiner vi at vi kanskje kan sjå på om vi får nok distriktpolitikk igjen for den støtta vi gjev, eller om forholdsvis mykje av desse tilskotta går til bynære strøk – rundt Oslo, rundt Stavanger, rundt Trondheim. Kunne vi ha fått meir distriktpolitikk igjen for dette? Det er ein dialog vi bør kunne ha med landbruket. Talas tale er klar: Ein bruker 300 milliardar dollar årleg på eksportsubsidiar, dvs. at det er overproduksjon i dei ulike landa som ein i dag kvittar seg med. Mykje av dette blir også dumpa i sør.

Vi bør også få inn som ei målsetjing i norsk landbrukspolitikk at det skal vere marknadstilgang for land frå sør. Det er fullt mogleg dersom vi klarer å kutte ut den trippel-subsidieringa som vi har i enkelte rike land. Eg sa at Noreg stort sett har klart det. Det må vi få til.

Og så er det no eingong sånn at vi må tore i Noreg å begynne å seie: Kva er det som er sensitive produkt? Kva er det for slags produkt vi særleg vil verne om? Vi ser no at dei fire kjedene som driv norsk matvareomsetjing, har klart å nå heim til forbrukaren i Noreg i forhold til at den fattige bonden kan møtast på butikken. På min ICA-butikk i Molde møter eg, gjennom seks hyllemeter, varer frå den tredje verda som er produserte av fattige bønder. Dei

har marknadstilgang 300 meter frå der eg bur. Ingen av dei produkta kan produserast av bønder i Molde.

Vi må ikkje tru at når det norske landbruket ligg knust etter overdriven frihandel, er det dei fattige bøndene som kjem til å få marknadsdelane. Det veit vi at det ikkje er. Det er det industrigigantane innafor landbruket som kjem til å få.

Vi skal vere stolte over at norske bønder klarer å halde oppe samvirket og klarer å halde oppe organisasjonsgraden. Det er det småbønder i den fattige verda treng. Den organisasjonskunnskapen norske bønder har bidrege med, er enormt viktig.

Så kort om økologisk landbruk. Der skal vi nå måla fort. Eg har eit eksempel frå Frøya, der ein visst no har villsau. Det kan ikkje bli meir økologisk. Den blir då frakta til Oppdal, men blir nedklassifisert til ikkje-økologisk nettopp fordi transporten har vore for lang. Så her må ein tore å sjå på strukturen i slakterisamvirket, ein må tore å møte dei utfordringane som økologisk etter-spørsel gjev, for forbrukarane vil ha økologiske varer. Det er opp til landbruket å klare å produsere dei. Vi politikarar må stille opp med dei stimuleringstiltaka som er nødvendige.

Ingebrigt S. Sørfonn (KrF) [10:55:15]: Sjølv om meinigane er svært forskjellige, er det ein kjempeviktig debatt me har i dag. Så langt har det spesielt vore interessant å lytta til meiningsutvekslinga mellom representanten Kielland Asmyhr og statsråden.

Lat meg med ein gong slå fast: I Kristeleg Folkeparti vil me først sjå dei endelege resultat frå forhandlingane i WTO. No er det altfor tidleg å trekkja konklusjonar.

I Kristeleg Folkeparti oppfattar me situasjonen slik at det framleis vil vera mogleg å utforma ein landbrukspolitik som er tilpassa norske tilhøve. Det er eit viktig krav frå Kristeleg Folkeparti til Regjeringa at WTO-avtalen får ei utforming som sikrar rom for å ta omsyn til norske tilhøve.

Kristeleg Folkeparti meiner òg at Regjeringa må halda på eit reelt tollvern for viktige kjerneprodukt i norsk landbruk. Me forstår at det kan verta nødvendig å gjera endringar i utforminga av støttesystemet for landbruket etter ein WTO-avtale. Men Kristeleg Folkeparti ser ikkje trong for å redusera landbruksstøtta over statsbudsjettet. Eventuell redusert støtte som følgje av WTO-reglane må koma landbruket til gode. Eg vil utfordra statsråden til å klargjera om Regjeringa er einig i dette.

Eit aktivt landbruk er viktig for busetjing og for arbeidsplassar, for matproduksjon og for kulturlandskap. I tillegg er landbruket viktig for reiseliv, småindustri og servicenæringar.

For Kristeleg Folkeparti er eit levande landbruk i heile landet både eit mål og eit middel. Det er for det første eit mål i seg sjølv, men det er òg det viktigaste verkemiddelet me har for å sikra levande bygder i heile landet.

Dersom me ser på statistikken over inntekt, finn me at inntekta i landbruket er låg. Behovet for nye inntekter set nye krav til og mål for mat- og landbrukspolitikken. Dette må me møta på ein offensiv måte. For Kristeleg Folkeparti

er målet å gje bønder den sama utviklinga i inntekt som andre yrkesgrupper i samfunnet vårt.

Eg har merka meg at Regjeringa vil satsa på familiebruket. Dette meiner me i Kristeleg Folkeparti er rett. Men me ønskjer å utvida innhaldet i uttrykket «familiebruk». Det nye familiebruket må leggja meir vekt på mangfald og utnytting av dei menneskelege og naturgjevne ressursane på bruket. Utforminga av støtteordningane må leggja til rette for ei slik utvida forståing av familiebruket. Skal me lukkast med dette, må familiebruket ha ei økonomisk plattform som gjev moglegheit for mangfald. Me treng betre velferdsordningar for å sikra rekruttering, og me treng å sjå på naturbruksutdanninga i eit entreprenørskapsperspektiv. Me må òg få verkemiddel for investeringar og risikokapital som nettopp er øyremerkte utvikling av mangfaldet på gardane.

Jordbruksforhandlingane er sentrale for å få næringa med på ei framtidsretta utvikling. Kristeleg Folkeparti meiner at eit samarbeid mellom staten og organisasjonane i landbruket er nødvendig for å få til ei god utvikling. I Kristeleg Folkeparti har me derfor lagt vekt på semje og på å få til avtaler, i dei åra me hadde regjeringsmakt. Det er viktig at den noverande regjeringa følgjer opp denne linja og ikkje trugar med å fjerna jordbruksforhandlingane om ein ikkje får det som ein vil, slik som enkelte representantar frå noverande regjeringsparti tidlegare har gjort.

Kristeleg Folkeparti meiner at utviklinga i jordbruket må skje i nært samarbeid med bøndene. Me meiner at ein ny landbrukskommisjon, slik som enkelte frå Arbeidarpartiet har teke til orde for, er eit feilspor. Me meiner at prinsippa frå St.meld. nr. 19 for 1999-2000 framleis står seg godt. Nødvendige endringar kan på ein ryddig måte gjerast gjennom dei årlege jordbruksforhandlingane.

Me har nyleg òg sett at mattryggleik er viktig både for forbrukarane, for bøndene og for matvareindustrien. Dette kjem til å verta meir og meir aktuelt. Utfordringane frå ein meir globalisert handel med mat, men òg frå miljøet, forbruksvanar, eit meir effektivt jordbruk, endringar i matindustrien osv. krev nye strategiar og nye tiltak. Eg vil derfor på nytt be om at Regjeringa kjem med ei stortingsmelding om dette.

Så til slutt: Det er forskjell på Kristeleg Folkeparti og Framstegspartiet si tilnærming i landbrukspolitikken. Kristeleg Folkeparti erkjenner at matproduksjon i Noreg skjer under klimatiske tilhøve som krev offentleg støtte om bøndene skal ha ei inntektsutvikling på linje med andre yrkesgrupper. For Kristeleg Folkeparti er ikkje billigast mogleg mat eit mål, for oss er faktisk trygg mat det aller viktigaste. Me ser gode grunnar for å halda på ei samvirkeorganisering i landbruket, me meiner at det er ein fordel både for bønder og for forbrukarar. Kristeleg Folkeparti ønskjer eit landbruk over heile landet, difor må me ha ein bevisst politikk som gjer det mogleg. Reguleringar er naudsynte for å nå dei måla me har.

Lars Peder Brekk (Sp) [11:00:41]: Forvaltning av fornybare ressurser er det viktigste fellestrekket ved jordbruksnæringa, skogbruksnæringa og utmarksnæringa. De næringene er helt sentrale for å oppfylle viktige sam-

funnsnål som å forsyne landet med de matvarene vi har naturlig grunnlag for å produsere, danne grunnlag for et desentralisert næringsliv og, ikke minst, opprettholde et desentralisert bosettingsmønster. Næringene er også viktige for langsiktig forvaltning av jord- og skogressursene i landet og for å ta vare på artsmangfold og kulturlandskap.

Norsk landbruks viktigste oppgave er å produsere trygg og ren mat. Dette er et gode for samfunnet. Et livskraftig Norge krever et livskraftig landbruk. Det innebærer et landbruk der det er rom for både små og store enheter, og hvor man oppmuntrer til lokalt mangfold og kreativitet, som statsråden så riktig påpeker i sitt innlegg. Landbrukets betydning for et levende Distrikts-Norge er stor, og det er ingen annen næring som på samme vis bygger dette langstrakte landet. Derfor er det også så viktig å ivareta en variert bruksstruktur, og da blir også importvernet en viktig og grunnleggende forutsetning for å kunne føre en nasjonal landbrukspolitikk.

Alle land må ha rett og en moralsk plikt til å sikre egen matforsyning og ha et variert landbruk som gjør det mulig. I motsetning til Fremskrittspartiet ser Senterpartiet landbrukspolitikken som en av grunnpilarene i distriktspolitikken nå og i årene framover. Norge har rike beiteresurser, et kaldt klima, og vi har i stor grad små eiendommer. Det betyr at den internasjonale kampen om billig mat vil Norge aldri kunne vinne. Norge har likevel et ansvar for å bidra med sin del for å trygge verdens matvaresikkerhet. Senterpartiet vil føre en landbrukspolitikk som legger grunnlag for å utnytte våre ressurser, landets ressurser, til matvareproduksjon.

Landbrukspolitikken de siste tiårene har gjort at lønnsomheten i landbruket har falt, og at landbrukets mulighet til å bidra til viktige samfunnsoppgaver er svekket. Et sterkt landbruk i hele landet er derfor viktig for å sikre bosetting og sysselsetting og for å ivareta kulturlandskap og miljø. Landbrukspolitikken må ta utgangspunkt i landbrukets betydning for samfunnet og ikke minst også i en grunnleggende respekt for eiendomsretten.

Nye teknologiske løsninger, andre produksjonsformer og skiftende rammebetingelser gjør at landbruket er en næring som har gått gjennom store omstillinger. Også her vil jeg gi min støtte til den framstillingen statsråden gir, og ikke til den framstillingen som er feil, som Fremskrittspartiet gir. Den varierte bruksstørrelsen har sikret Norge et miljømessig godt landbruk, med god dyrevelferd og god kvalitet på produktene dersom vi sammenligner oss med andre land. Vi ønsker å arbeide for en landbrukspolitikk som skal videreutvikle bredden i norsk landbruk. En videre industrialisering av landbruket vil føre til at disse konkurransefortrinnene vil bli svekket. Så i den forstand vil Senterpartiet ha en omlegging av landbrukspolitikken, vi vil ha mer fokusering på familielandbruket, og vi må ikke minst ha sterkere fokusering på de mulighetene et variert landbruk gir, det er det som er mest robust, med norsk natur, med norske rammebetingelser. De økonomiske rammevilkårene som legges i jordbruksoppkjøret, skal sikre lønnsomheten for en variert matvareproduksjon. For

at ungdom skal velge å satse på en framtid i landbruket, må virkemidlene for de unge som vil satse, forbedres.

Som sagt, et mangfoldig land krever en mangfoldig landbrukspolitikk. En for sterk liberalisering av landbrukspolitikken er ikke forenlig med de mange oppgaver som er tillagt landbruket i Norge. For Senterpartiet er det viktig at Norge tar klare posisjoner og skaffer seg gode allianser for å sikre alle lands rett til egen matproduksjon i det internasjonale regelverket for handel med mat. Gjennom en aktiv bruk av nasjonale landbrukspolitiske virkemidler vil Senterpartiet utnytte det handlingsrommet dagens og eventuelle nye handelsavtaler gir for fortsatt å sikre et variert norsk landbruk, og ikke minst en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper innenlands.

Så til slutt: Når interpellanten påpeker i sitt hovedinnlegg at de vil «slippe bonden fri», vil jeg påpeke at det er et mantra med mange sider. Han ønsker et fritt landbruk, et markedsøkonomisk landbruk. Jeg har da lyst til å spørre: Hva slags land i verden i det hele tatt er det som har et markedstilpasset landbruk? Og hvordan skal denne friheten oppnås? Jo, ved å åpne grensene, som fører til reduserte priser. Men hva fører reduserte priser til? Jo, det fører faktisk til at det landbruket som Fremskrittspartiet ønsker, det industrialiserte landbruket, er det landbruket som vil stå mest utsatt til, ved en mer åpen politikk. Så her er det store, store huller i Fremskrittspartiets politikk. Det de foreslår, stemmer ikke med virkeligheten.

S o l v e i g H o r n e hadde her overtatt presidentplassen.

André N. Skjelstad (V) [11:06:13]: Interpellanten reiser et viktig tema. Det er ingen tvil om at norsk landbruk står overfor store omstillinger i årene som kommer. Men samtidig blir det å høre Fremskrittspartiets bekymringer for norsk landbruks framtid litt som å oppleve en lege som stiller helt rett diagnose, men som foreskriver feil medisin for å bli frisk.

Den nye landbruksministeren, Terje Riis-Johansen, har brukt sine drøye fem måneder i statsrådsstolen til å flytte landbrukspolitikken mange skritt tilbake, til en politikk som beviselig ikke virker, og slett ikke om målet skal være å stoppe nedgangen av søkere til produksjonstilskudd i jordbruksavtalen, slik statsråden og statsrådets parti til stadighet gjentar. Det er et politisk mål som omtrent er like enkelt å oppfylle som det er å stoppe framtiden – i og for seg ikke et ukjent ønske fra senterpartihold det heller.

Det er i det hele tatt ytterst vanskelig å få øye på hva som skal være den nye og offensive landbrukspolitikken den sittende regjeringen skal føre. Så langt har vi hørt noen vage formuleringer om viktigheten av familiejordbruket, mens statsrådets partifelle Per Olaf Lundteigen vil gi bøndene samme kronetillegg som øvrige grupper ved vårens inntektsoppgjør, uten at det forslaget har blitt nevneverdig godt mottatt av stortings- og regjeringskollegiene i SV og Arbeiderpartiet, for å si det forsiktig.

Landbruksministeren har imidlertid vært svært aktiv i revers-politikk. Forslaget om å oppheve delingsforbudet i jordloven – noe som ville ha ført til økt bosetting i distriktene, næringsutvikling og forenkling – er stoppet. Nå får imidlertid statsråden anledning til å tenke seg om på nytt igjen fordi Lars Sponheim og jeg har fremmet det opprinnelige forslaget, og det ligger nå til behandling i næringskomiteen.

Fornylse av Statskog er reversert. Odelsloven skal bestå, og det er varslet innføring av boplikt på utmarks- og fjelleiendommer. Det siste bidrar utelukkende til at de som eier eiendommene, får verdiene sine sterkt redusert, med et pennestrøk, samtidig som det er en gammeldags måte å tvinge folk til å bli boende på bygda og gjøre Bygde-Norge mindre attraktivt på – stikk i strid med det som burde ha vært Regjeringens politikk. Samtidig pågår det viktige WTO-forhandlinger, hvor den sittende regjeringen har gått mye lenger i innrømmelser enn det som Riis-Johansens partileder med stor patos og tårer i øynene kalte «Venstre og Kristelig Folkepartis siste dramatiske hilsen til distrikts-Norge».

I stedet for å se bakover og reversere burde den nye landbruksministeren fortsette den vellykkede politikken som Lars Sponheim og Bondevik II-regjeringen førte. Den skapte en ny optimisme i landbruket og i Distrikts-Norge. Moderniseringen av det norske landbruket må derfor fortsette. Venstre ser på bonden som en sjølstendig næringsdrivende med et spesielt forvalteransvar. Derfor er det viktig at gründermentaliteten får en viktig plass innenfor landbruket. Ressursgrunnlaget på bygdene må i større grad utnyttes til næringsutvikling og til bosetting også for folk uten direkte tilknytning til primærnæringene. Det må bli mer mangfold i landbruket. Lokale myndigheter må få større anledning til lokal tilpasning og til å se landbrukspolitikk i sammenheng med øvrig næringspolitikk.

Nettopp det kompliserte regelverket og mange av landbrukets lover er til hinder for utvikling av et mer fleksibelt landbruk der de som har lyst til å satse på næringen, får mulighet til det. Venstre ønsker derfor en full gjennomgang av lov- og regelverk med sikte på en kraftig modernisering. Signalene fra landbruksministeren er dessverre det motsatte: Det er baklengs inn i framtiden.

Denne våren vil unektelig sette Regjeringens landbrukspolitikk på en del prøver. Innspurten i WTO-forhandlingene faller omtrent samtidig med årets jordbruksoppgjør. Her har Regjeringen, i det minste statsrådets parti, klart det kunststykket å sende helt motsatte signaler om hva de vil med framtidens landbrukspolitikk. Resultatet av WTO-forhandlingene vil, med Regjeringens velsignelse, kreve omstilling og nyskaping. Signalene om innretningen på statens tilbud i jordbruksforhandlingene er akkurat det motsatte – minst mulig omstilling og nyskaping.

Jeg vil avslutningsvis utfordre statsråden til å svare på følgende spørsmål: Vil Regjeringen la egne innrømmelser i WTO-forhandlingene gjenspeiles i statens tilbud i forbindelse med årets jordbruksforhandlinger, og kan statsråden garantere, slik som Senterpartiets parlamentariske

leder, Magnhild Meltveit Kleppa, så frimodig hevdet i Stavanger Aftenblad 12. mars i år, at årets jordbruksoppgjør blir det beste bøndene har fått på fem år? For det er vel ikke slik at Senterpartiets parlamentariske leder går ut med et slikt utspill i mediene uten å ha klarert det med partiets egen landbruksminister? Eller er det nok et eksempel på Senterpartiets strategi om å synliggjøre nederlagene?

Sigvald Oppebøen Hansen (A) [11:10:57]: Solidaritetstanken til det norske folk har blitt svekt i løpet av dei siste åra. Svenskehandelen aukar, og folk flest bryr seg lite om norsk landbrukspolitikk. Arbeidarpartiet meiner det er viktig å fokusere på den store oppgåva og verdien til landbruket utover det å produsere trygg mat til såkalla rett pris. Det blir nemleg to forskjellige debattar dersom målet utelukkande skal vere effektiv og billig matvareproduksjon. Jordbruket må også vareta andre omsyn, så som distriktpolitikk, busetjing, kulturlandskap, biologisk mangfald m.m. Framstegspartiets budsjettforslag for 2006 ville ha rasert alle desse viktige politiske områda.

Me har store utfordringar innan norsk landbrukspolitikk. Som på nesten alle andre område representerer den aukande internasjonaliseringa, for ikkje å seie globaliseringa, dei største utfordringane. Dette er ei utvikling som Noreg berre til ein viss grad kan påverke, langt mindre styre på politisk grunnlag. Det blir i stor grad eit spørsmål om å tilpasse seg nye forhold, anten me snakkar om moglegheiter eller trugsmål. Heilt fram til dei siste åra har me kunna utforme vår politikk nesten utelukkande ut frå nasjonale omsyn. Detaljane i jordbruksavtala når det gjeld tilskotsordningar som m.a. varetek særskilde geografiske omsyn, er eit døme på dette. Eksportsubsidiar for å dumpe vår overproduksjon i den internasjonale marknaden er eit anna.

I dag har me heile verda inn på livet. Langs svenskegrensa gror det opp handlediskar som lokkar nordmenn i hopetal over grensa kvar einaste dag. Denne handelen har ei omsetning på fleire milliardar kroner i løpet av eit år. I EU, som også Sverige er ein del av, senkar dei prisane til forbrukarane endå meir. I WTO-forhandlingane møter me krav om reduksjonar i tollsatsar og eit sterkt press mot produktivitetsretta støtte som omfattar både skjermingsstøtte og prisstøtte over statsbudsjettet.

Når det gjeld dei økonomiske overføringane til landbruket, vil eg hevde at auka overføringar ikkje løyser problemet for landbruket. Overføringane er heller ikkje isolert sett så oppsiktsvekkjande høge. Dei representerer f.eks. ikkje meir enn tre års utbetaling av kontantstøtte, og det kan vel ikkje vere tvil om kva som har størst samfunnsnytte av desse to kontantoverføringane. Det er berre det at det ikkje går an å sjå på dei økonomiske overføringane isolert.

Me må berre erkjenne at globaliseringa har sett i gang store sosiale og politiske endringar. Forbrukarane blir viktige som pressgrupper i marknaden og dermed premissleverandørar for utviklinga. Forbrukarane er blitt mykje meir bevisste enn tidlegare. Mange reiser utanlands og opplever dermed andre kvalitetar og produktvariantar.

Ønska til forbrukarane går i fleire retningar, og interesse-
ne er svært samansette.

Forbrukarane representerer i denne samanhengen mark-
nadskreftene. Me kan seie mykje negativt om mark-
nadskreftene. Det gjer eg òg frå tid til anna, men dei pro-
dusentane som ikkje produserer det som marknaden spør
etter, vil heller ikkje ha livets rett. Her er det ingen mot-
setnader. Det at norske restaurantar ikkje får norsk kjøtt
av den kvaliteten dei krev, kan ikkje næringa vedkjenne
seg.

Når det gjeld pris, kan ein sjølv sagt snakke om mot-
stridande interesser mellom produsent og forbrukar, men
så lenge me har ein grensehandel som berre aukar, må
produsentane strekkje seg langt for òg å møte denne utford-
ringa.

For oss som politikarar kan det vere ei enkel, og der-
med feil, løysing å overlate næringa til seg sjølv og mark-
nadskreftene, slik Framstegspartiet vil. «Slipp bonden
fri», sa interpellanten i sitt innlegg. Ja, då kan me skyte
ein kvit pinn etter eit livskraftig jordbruk og levande byg-
der over heile landet. Dermed seier eg ikkje at alt skal vere
som før. Det vil vere å lure både seg sjølv og næringsut-
øvarane. Då vil me møte veggen ganske brutalt og få til-
standar i distrikta som ikkje er i tråd med den politiske
målsetjinga. Ei slik utvikling ønskjer me ikkje.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:16:15]: Det inviteres
til en strategi for framtidens landbruk. Jeg må si det er en
ganske vanskelig debatt. Vi er ikke enige her i salen om
hva som er formålet med dagens politikk, og vi er ikke
enige om hva som faktisk skjer i næringen. Hvordan kan
vi få en strategi for framtidens landbruk når vi har en så
forskjellig virkelighetsoppfatning?

Det er noen her i salen som tror at dagens jordbrukspo-
litikk har som formål å ta vare på bøndene, ta vare på
bygdenæringene. Så dårlig har aldri politikken vært i for-
hold til et formål at det kunne utvikle seg i årtier etter år-
tier. Poenget har jo vært billigst mulig mat og fiber. Det
har vært hovedlinjen i politikken når alt kommer til alt.

Hva skjer i jordbruket i dag med bruken av landet? For
landbruk er egentlig bruk av land. Jeg var så heldig at jeg
fikk oppleve Grüne Woche og hvordan norsk landbruk der
ble presentert ved hjelp av statens midler, nemlig som et
landbruk som er framtidsrettet, som er dynamisk, som gir
mattrygghet, som gir levende bygder, og som gir en øko-
logisk forsvarlig drift – i det hele tatt et trygt, langsiktig
og kreativt landbruk. Men det som blir presentert i utlan-
det, er noe som vi kjenner veldig lite igjen i presentasjoner
i Norge, hvordan det blir sende ut.

I dag har vi en dårlig måloppfyllelse på de fleste land-
brukspolitiske områdene som er viktige for folk flest, men
vi har god måloppfyllelse på ett punkt, nemlig billigst mu-
lig mat. Av en forbrukers hundrelapp brukes i dag mindre
enn 1,80 kr som betaling for den norske bondens råvarer
– les melk, kjøtt, korn og grønnsaker. Selvsagt er det fort-
satt litt å hente. Fortsatt kan vi gå lavere ned enn 1,80 kr,
men vi har ikke mer enn 1,80 kr å gå på. Hvis det er helt
gratis, blir det altså 1,80 kr til disposisjon for forbrukerne.
Dette setter det vi driver med, inn i et større perspektiv i

forhold til den diskusjonen vi hadde her om dagen om
trygghet, både når det gjelder kvalitet og forsyning.

Jeg vil påstå at WTO-resultatet vil innebære at de land
som har mulighet til det, fortsatt vil få mulighet til, gjen-
nom WTO-regelverket, å gjøre det de kan for å produsere
sin egen mat til forbrukerne. Fremskrittspartiets Siv Jen-
sen har ennå ikke svart på hvilke land som er forbildene
for Fremskrittspartiets politikk, i betydningen hvilke land
som praktiserer Fremskrittspartiets politikk. Jeg etterlyser
svar på det. Vi må få fram hva som er politikken i praksis.

Det som er klart, er at staten medvirker i utformingen
av landets matforsyning. Slik er det, og slik har det vært.
Det har ført oss inn i en situasjon hvor vi i dag har en stor
statsstyring av jordbruket som følge av at råvareprisen har
gått ned, og hvor det er bevilgningene over statsbudsjettet
som gir nettoinntekten.

Hovedproblemet mitt i forhold til Fremskrittspartiet er
at de sier at de er for friere bønder. Men saken er den at
når en skal ha et felles europeisk marked på mat, hvor det
er dumpingprisene som blir toneangivende, vil jo det føre
til at den dynamiske bonden, som Fremskrittspartiet øns-
ker å heise fram, den som er framtidens entreprenør, som
driver stort, vil få de største inntektsbortfallene. Der vil ri-
sikoen være størst. Der vil usikkerheten være størst. Og
så, delvis for å kompensere det i en viss periode, skal en
da øke statsbevilgningene. Altså: Dess mer fremskrittsp-
artipolitikk, dess større avhengighet av staten og dess
mer ufri bonde i økonomisk forstand.

Det skal bli veldig interessant å diskutere jordbrukspo-
litikk framover, men det forutsetter at vi har en rimelig
felles virkelighetsoppfatning av hva som er formålet med
dagens politikk. Hva skjer ute på bygdene? Det er et fag-
lig spørsmål. Så kan vi få fram visjonene: Er det billigst
mulig mat, under 1,80 kr, som er poenget, eller er det
trygghet for kvalitet og forsyning?

Gunn Berit Gjerde (V) [11:21:28]: Det er ein viktig
interpellasjon og eit viktig tema som vert reist i Stortinget
i dag. Jordbruk er vi avhengige av i heile landet. Men når
eg høyrer på Framstegspartiet og interpellanten, lurer eg
faktisk på om dei trur på det dei sjølve seier. Er det mog-
leg å skape eit levande jordbruk ut frå den politikken som
Framstegspartiet her skisserer?

Eg har ein kjenning som har jobba i Sverige som fors-
kar på landbrukspolitikk og har fått anledning til å sjå litt
på nært hald kva som har skjedd i Sverige, der dei har ført
ein heilt annan distrikts- og landbrukspolitikk enn Noreg
har gjort. Noreg har stort sett stått for ein samla land-
brukspolitikk, og eg trur faktisk at alle partia, unntateke
Framstegspartiet, har nokolunde same retningslinjer når
det gjeld landbrukspolitikken. I Sverige har dei ikkje hatt
den desentraliseringspolitikken som Noreg har ført, og vi
kan sjå eit heilt anna landskap og eit heilt anna busetjings-
mønster enn det Noreg har. Sjølv om vi ser at også ein del
av det norske landskapet er i ferd med å gro igjen, og vi
ser ein del nedlagde gardsbruk, er det ikkje tilnærma det
vi ser i store delar av Sverige i dag. Det er takk vere den
offensive landbrukspolitikken som er ført dei siste åra i
Noreg, og lang tid tilbake.

Når det er sagt, vil eg seie at sameleis som interpellanten er eg også utolmodig med omsyn til den nye landbrukspolitikken som den nye regjeringa har varsla. Det betyr heilt sikkert ikkje noko om eg får vite det fort, men det som eg er redd for no, er at det er ein del bønder som er i ferd med å verte forvirra og misse motet. Eg trur difor det er viktig at den nye regjeringa no kjem på bana med dei nye tiltaka som dei har varsla skal kome, men som vi ikkje får vite så mykje om. Eg tenkjer då på dei tema som var nemnde her i dag, f.eks. bioenergi. Det vart starta opp av den førre regjeringa som eit satsingsområde, og det kan, som landbruksministeren viser til, gje mange arbeidsplassar for norske bønder. Men kva vidare? Kva skal ein gjere for å få opp marknaden? Kva slags tiltak vil Regjeringa kome med? Sameleis med økologisk landbruk: Vi fekk ei utruleg positiv utvikling, og ein optimisme vart skapt, og no ser vi at det flatar ut. Kva vil Regjeringa gjere for å drage det vidare, for å kome opp på 15 pst., som er målsetjinga?

Eg ser også i lokalavisene rundt om i landet, og spesielt på mine kantar av landet, på Vestlandet, at det er ein del bønder som hadde sett fram til, trur eg, den nye regjeringa sin nye landbrukspolitik, og som begynner å stille spørsmål om kva som kjem. Det er også ei uro over den styringa som ein kanskje no ser meir tendens til – at ein vil styre over den regionale landbrukspolitikken. Eg trur det er nødvendig at distrikta får utvikle seg ut frå dei føresetnadene som er. Vi har ikkje store flatbygder på våre kantar. Vi må ha anledning til å slå oss saman, med felles fjøs, med felles drift og med felles avløyssarar. Det er heilt nødvendig dersom vi skal ha mjølkeproduksjon. Og mjølkeproduksjon er nødvendig for at vi skal ha eit landbruk.

Det er fleire bønder som no hevdar at landbruksministeren overkøyrer dei regionale strategiane for landbruket. Og når vi snakkar om å sleppe bonden fri, er det iallfall viktig at ein tek med dei kunnskapane ein har i ulike delar av landbruket, slik at det vert skapt eit landbruk som er tilpassa både kreativiteten, evnene og føresetnadene til dei enkelte gardbrukarane. Så eg oppmodar landbruksministeren no om iallfall å gi bøndene – som eg sa, det betyr sikkert ikkje så mykje om eg får vite det – nokre signal om konkrete tiltak. Eg trur det vert for lenge å vente til WTO-forhandlingane er avslutta. Regjeringa bør kome med nokre signal før det, slik at optimismen som er skapt i landbruket, held fram.

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [11:26:21]: Jeg vil takke for en god debatt og også for skryt for at jeg har tatt opp denne problemstillingen.

Det som har vært felles for alle de talere som har hatt ordet i denne debatten, er at man har uttrykt usikkerhet for landbrukets fremtid. Det er vel den fellesnevneren jeg vil peke på som har vært den røde tråden i denne debatten. Når et samlet storting er usikre på hvordan fremtiden skal bli for landbruket, er det viktig at man møter den usikkerheten offensivt. Det er i hvert fall vår politikk.

Den største erkjennelsen som kom i denne debatten, var fra representanten Lundteigen, som sa at poenget med landbrukspolitikken som har vært ført så langt, har vært å

ha billigst mulig mat. Den uttalelsen står i sterk kontrast til hva både statsråden og andre representanter for regjeringspartiene har sagt, at formålet ikke har vært kun pris, og man har kritisert Fremskrittspartiet for å fokusere kun på pris. – Nei, det er ikke riktig. Fremskrittspartiet fokuserer ikke kun på pris, men vi må se at vi på enkelte områder må ha større enheter i produksjonen, og at vi på andre områder må finne nye muligheter for mindre produsenter.

Så er det enkelte talere som har sagt at det er andre kvaliteter som skal være styrende for norsk landbruk. Det har vært sagt at grønn boks i WTO-avtalen vil gi muligheter. Det har vært pekt på landskapspleie. Jeg vil advare mot at landbruket skal få en annen hovedoppgave enn å produsere mat. Vi må aldri komme dit hen at bonden skal bli en eller annen form for statsansatt gartner, og at det er det som skal være hovedoppgaven.

Bjørn Jacobsen sa at det er WTO og frihandel som skaper usikkerhet hos landbruket, ikke Regjeringen. Det kunne være interessant å spørre representanten Jacobsen om han ønsker å avskaffe frihandel på andre områder, f.eks. på energiområdet.

Representanten Lundteigen pekte også på den positivitet som var rundt norsk deltagelse i Grüne Woche. Jeg er enig med representanten i at det er en fremtidsrettet arena å spille på. Derfor må vi rette ressursene våre nå fremover mot denne typen områder hvor vi jobber mot de krevende markedene, slik at vi skaper ny vekst i landbruket.

Statsråd Terje Riis-Johansen [11:29:33]: Jeg har med interesse forsøkt å følge interpellantens og Fremskrittspartiets resonnementer her i debatten i dag i forhold til robusthet og framtidensrettet landbruk. Jeg har ikke klart å høre noe annet enn oppskrift på avvikling, nedbygging og utarming, færre bruk, færre arbeidsplasser og lavere verdiskaping. Det er det jeg har hørt her i dag. Det er jo fullt lovlig å ha et slikt resonnement, men å kalle det robust – nei, og å kalle det framtidensrettet – nei. Jeg hørte til og med representanten Fostervold bruke ordet «kommunisme» i forbindelse med en kobling av distriktspolitikk og næringspolitikk. Jeg kan ikke bli mer uenig, rett og slett.

Jeg har hørt mye som er en oppskrift på en utvikling som mange av oss er veldig uenig i. En gjennomført deregulering er heller ikke, som en kan få inntrykk av fra Fremskrittspartiets talere her i dag, noe folkekrav ute på bygda. Jeg vil med respekt å melde si at jeg både reiser litt rundt ute på bygda, har vært på en del møter og har truffet en del av de folkene som lever der. Jeg har ikke hørt det folkekravet som Fremskrittspartiet her refererer til, og jeg har heller ikke, når jeg reiser til utlandet, sett de store suksessene der som følge av de målsettingene og den politikken som Fremskrittspartiet her skisserer. Så det jeg har hørt noe om i dag, er en oppskrift til en lite vellykket landing, men heller ikke så mye mer.

Når det gjelder WTO, er det åpenbart betydelige utfordringer der. Det er jeg den første til å omtale. Jeg er også av dem som bekymrer seg for de utfordringene som

WTO-prosessen kan medføre for norsk landbruk. Det er en krevende prosess, og det er ikke tvil om at de posisjonene som Norge, G10-landene mfl. har, er satt under et press i forhold til de forhandlingene. Mitt svar på det er å vise fasthet og tydelighet i forhandlingsprosessen, ha vilje til å kompensere for de ulempene som en ny avtale vil kunne føre til, og utvikle den norske modellen i forhold til desentralisert, småskalabasert landbruk og landbrukspolitikk, og med en bred inngang i forhold til politikktutforming.

Jeg har lest senest i dag, i Aftenposten, at Fremskrittspartiets leder nå konstaterer at det er behov for revisjon av barnehagepolitikken og familiepolitikken til Fremskrittspartiet, for det var visst ikke helt sammenheng i alt som var formulert der. Jeg tror kanskje det kan være greit å putte landbrukspolitikken i samme kurven i forhold til å se litt på konsekvensene av det som blir sagt her i dag.

Så må jeg bare helt til slutt få komme med en liten kommentar til det som representanten Gjerde fra Venstre sa. Når representanten Gjerde kan få seg til å si fra Stortingets talerstol at de er bekymret for den sittende regjeringens vilje til å følge opp den forrige regjeringens satsing på bioenergi, syns jeg nok at det er verdt å merke seg de ordene. Det er en relativt enkel oppgave å følge opp. Jeg skal garantere at vi skal komme lenger i løpet av fire år enn hva den forrige regjeringen gjorde på det området.

Presidenten: Dermed er interpellasjonsdebatten i sak nr. 1 avsluttet.

S a k n r . 2

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Sametingets virksomhet i 2004 (Innst. S. nr. 92 (2005-2006), jf. St.meld. nr. 44 (2004-2005))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte innenfor den fordelte taletid på inntil 5 replikker etter statsrådets innlegg.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Vera Lysklætt (V) [11:33:44] (ordfører for saken): Hvis jeg hadde hatt 10 minutter, hadde jeg holdt dette innlegget på både samisk og norsk. Men jeg har bare 5 minutter, så da tar jeg det på norsk.

Sametinget har levert sin årsmelding om arbeidet i Sametinget i 2004. Årsmeldingen gjør rede for et betydelig politisk arbeid, de oppgavene som Sametinget skal forvalte, og økonomiske og administrative utfordringer. Det har vært stor enighet i komiteen om de fleste merknadene til årsmeldingen. Fremskrittspartiet har levert sine egne merknader.

Ved kgl. resolusjon av 1. juli 2005 er det nå fastsatt konsultasjonsprosedyrer mellom statlige myndigheter og Sametinget. Dette har vært viktig for å innfri Norges folkerettslige forpliktelser.

Finnmarksloven ble vedtatt i Odelstinget 24. mai 2005. Innstillingen hadde før vedtaket i Odelstinget fått støtte av et enstemmig sameting og mer enn to tredjedeler av medlemmene i Finnmark fylkesting. Det første styret i Finnmarkseiendommen har nå konstituert seg og er i gang med arbeidet. Det legges opp til at finnmarkslovens regler om Finnmarkseiendommen, med overtakelse av Statskogs grunnarealer i Finnmark, kan tre i kraft i løpet av andre kvartal i 2006.

Arbeidet med bevaring og utvikling av de samiske språkene er svært viktig. Samiske elever har i dag en individuell rett til opplæring i samisk språk, uansett hvor de bor i landet. Men for at de skal få opplæring på samisk, må de være en gruppe på minst ti elever. Det er viktig, slik jeg ser det, å jobbe for at opplæring på samisk skal kunne bli en individuell rett. Læremiddelsituasjonen i den samiske skolen må forbedres betraktelig, og det må utvikles flere og nyere læremidler. Vi må også fokusere mer på produksjon av læremidler for sør- og lulesamiske områder, og de statlige, samiske videregående skolene i Karasjok og Kautokeino må også i framtiden kunne ha varierte linjetilbud innen både allmenn- og yrkesfag.

Komiteens flertall vil også be Regjeringen arbeide for en snarlig realisering av Østsamisk senter i Neiden, Aja samiske senter i Kåfjord, Saemien Sijte i Snåsa og kunstmuseet i Karasjok.

Jeg vil spesielt be Regjeringen arbeide for at både en landsdekkende samiskspråklig og en landsdekkende norskspråklig samisk dagsavis snarest kan bli en realitet. Bevilgningene til samiske aviser er ikke tilstrekkelig i dag. Det er helt avgjørende for informasjonsformidling, identitetsutvikling og demokratiet i det samiske samfunnet at det nå blir gitt rammebetingelser for dette. Bakgrunnen for behovet er at ca. halvparten av velgerne ved valg til Sametinget ikke forstår samisk, og ca. halvparten av dem som snakker samisk, kan ikke lese samisk. Tre fjerdedeler er altså avhengig av skriftlig informasjon på norsk om samiske forhold om de skal forstå innholdet.

Et allsidig og fleksibelt næringsliv danner det materielle grunnlaget for samisk kultur. Utfordringene ligger spesielt i det å sikre utviklingsmuligheter innen primærnæringer som reindrift, fiskeri, landbruk, duodji og utmarksnæringer.

Avslutningsvis vil jeg be Regjeringen ta særs stort hensyn til Sametingets og reindriftnæringens bekymring for konsekvensene av en eventuell vindkraftutbygging i Finnmark, spesielt. Reindriftnæringen utgjør en svært viktig bærebjelke i den samiske kulturen, og vindmølleparker med linjetraseer og anleggsveier kommer til å utgjøre svært store inngrep i de samiske reinbeiteområdene. Dette vil jeg sterkt fraråde.

På vegne av flertallet har jeg gleden av å anbefale innstillingen.

Dag Terje Andersen (A) [11:38:20] (komiteens leder): Som det går fram av innstillingen, er det stor grad av enighet i komiteen om merknadene til Sametingets beretning for 2004. Det er et godt utgangspunkt for at vi fortsatt skal kunne videreutvikle et forhold til Norges egen urbefolkning som det står respekt av, og som er i ordnede former.

Selv om mange av sakene som berører samepolitikk, ligger i forskjellige departement, er det viktig at vi på denne måten også får mulighet til å diskutere den helhetlige, samordnede samepolitikken i sammenheng. For å videreutvikle forholdet til Sametinget og den samiske befolkningen er konsultasjonsordningen som har blitt innført, av stor betydning. Det er viktig for å oppfylle våre internasjonale forpliktelser at urfolks rett til å bli hørt i saker som de berøres av, blir ivarettatt på en skikkelig måte. På samme måte synes jeg det er viktig at vi nå har fått til økt bevilgning til og styrking av mulighetene for Sametingets kontroll av egen virksomhet gjennom Sametingets kontrollkomite. Den er styrket med tanke på de merknader som tidligere har vært framlagt i den sammenheng, og vi ser nå at vi har kommet et godt stykke videre.

En vesentlig del av utviklingen på det samiske området er knyttet til kultur i vid forstand. Derfor er det viktig at komiteen, bortsett fra mindretallet, er enig om styrkingen av både kulturinstitusjoner og kulturaktiviteter. Til det hører også retten til å utvikle språk og egen identitet. Derfor er komiteens merknader når det gjelder både skole, bl.a. i Kautokeino, et bredt utvalg av linjer i den videregående skolen og ikke minst den utviklingen vi nå ser med bygging av et nytt vitenskapsbygg i Kautokeino, som gir mulighet til å samle den akademiske kompetansen på de samiske miljøene, spesielt viktig. Det tror vi vil føre til en positiv utvikling for den samiske kulturen, det samiske språket og kunnskapen om det samiske samfunnet.

Likeledes blir det interessant å følge videreutviklingen og oppfølgingen av finnmarksloven og Finnmarkseiendommen framover. Den måten vi har organisert det forholdet på, er jo et nybrottsarbeid internasjonalt. Det var også tema da komiteen for kort tid tilbake var i Genève og besøkte både Høykommissæren for menneskerettigheter og ILO, som jo begge jobber med urfolksspørsmål som en del av sitt område. Det var interessant å se at den måten vi i Norge har behandlet disse spørsmålene på, ble framhevet som eksempel til etterfølgelse for andre land rundt oss.

Komiteen har også vært i Karasjok og Kautokeino og bl.a. besøkt Sametinget og sett at den ambisjon som Stortinget har om å bidra positivt til å utvikle identiteten, aktiviteten og initiativene fra samiske miljøer gjennom opprettelsen av Sametinget, blir fulgt opp. Det gir virkelig gode resultater, og vi vil etter noen år få se at Sametinget fungerer som forutsatt. Det gir, som sagt, når det gjelder både kultur, næringspolitikk og ikke minst kompetanseheving, gode resultater. Det er derfor gledelig at komiteen i så stor grad står samlet bak innstillingen og kommentarene til beretningen for 2004. Det er litt merkelig at et enkelt parti ikke engang er i stand til å innse at den samiske befolkningen er en urbefolkning i Norge. Men hvis vi ser

bort fra det minoritetsstandpunktet som det innebærer i komiteen, er alle sammen enige om at den utviklingen vi nå er inne i, er god og må videreføres.

Ib Thomsen (FrP) [11:43:23]: Jobben som har blitt gjort fra Stortinget vedrørende finnmarksloven, burde hatt som mål å fremme likhetsprinsippet når det gjelder innbyggerne i hele Finnmark fylke. Fremskrittspartiet er ikke tilfreds med finnmarksloven, som virker diskriminerende mellom innbyggerne i Finnmark fylke. Presiseringen i finnmarksloven av at samer ikke skal likebehandles med den øvrige befolkningen i Finnmark, er en katastrofe for hele Finnmark og vil skape stor splittelse. Loven er etter Fremskrittspartiets mening et makkverk. Hovedmålet med loven er å sikre Sametingets eksistens, og den legger ikke opp til et likhetsprinsipp når det gjelder innbyggerne i fylket. Loven innebærer også at det settes inn særlige tiltak overfor samene. Det er urimelig, og det er grunnleggende i strid med norsk kultur. Det er også en krise at ved motstrid mellom ILO-konvensjonen og norsk lov går ILO-konvensjonen foran norsk lov.

Samisk kultur har de siste årene tilkjempet seg en status som på ingen måte står i forhold til grunnlaget den har i befolkningen. Det åpner for forskjellsbehandling mellom samer og etniske nordmenn. Nå går Regjeringen videre og vil gi Troms fylke et offisielt samisk navn uten at det har forankring i befolkningen. Selv er flertallet av samene ikke i stand til å lese og skrive samisk. På bakgrunn av det innsamlede tallgrunnlaget konkluderer Fremskrittspartiet med at svært få av innbyggerne i Troms bruker samisk. Troms har sannsynligvis færre innbyggere som behersker samisk språk, enn det flere østlandsfylker har. Fremskrittspartiet stiller seg undrende til at Regjeringen arbeider for å gi samisk språk en kunstig likestilling med, status på linje med, norsk i et fylke der den samiske språkandelen er forsvinnende liten. Det har lite å gjøre med befolkningssammensetningen i Troms og er kun egnet til å skape utgifter, forvirring og konflikter.

Jeg vil poengtere at likebehandlingsprinsippet er et prinsipp som står sterkt i Norge, og at det på den bakgrunn ikke er aktuelt å gi noen grupper, uansett opphav, særordninger andre ikke har. Jeg vil også påpeke at likebehandlingsprinsippet gjør at enhver form for positiv eller negativ diskriminering på grunnlag av religion, kjønn, legning, etnisk eller politisk tilhørighet er uakseptabelt.

Jeg viser til ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater, som Norge, som det første land i verden, har ratifisert, og som kun er ratifisert av 17 land pr. 10. februar 2006. I Europa er det Norge, Nederland og Danmark som har sluttet seg til konvensjonen. Hvorfor kom ikke Finland og Sverige etter – hvis samene defineres som en urbefolkning bare få kilometer over grensen? Hvorfor er det kun Norge som har gjort det? Jeg tviler på om samene i Norge faller inn under denne definisjonen. Hvor er kvenene og andre minoriteter – og hvor er skogfinnene? Vi mener at Norge bør trekke seg fra konvensjonen ved første anledning.

Jeg vil minne om grunnlaget for Sametinget. Same-rettsutvalget ble oppnevnt ved Kronprinsregentens reso-

lusjon 10. oktober 1980, som et ledd i arbeidet for å skape forsoning etter konflikten om Altavassdraget. Prosessen som senere har gitt samene en rekke særrettigheter, ble med andre ord satt i gang for å skape innenriks ro i Norge – ikke nødvendigvis for å styrke urbefolkningens rettigheter eller leve opp til internasjonale konvensjoner.

Jeg beklager sterkt den urett som ble gjort overfor samene i tidligere århundrer, men jeg advarer samtidig mot at man i ettertid skal kompensere for slike forhold ved å gi samene særrettigheter. Kan et samisk navn på Troms brukes til å legitimere krav om særrettigheter til naturressurser, og kan en slå fast at enhver særrettighet som innrømmes samene, samtidig reduserer rettighetene til etniske nordmenn som har bodd i området like lenge?

Kari Lise Holmberg (H) [11:48:29]: Stortinget har vedtatt menneskerettighetsloven og tatt et internasjonalt ansvar. Det akter Høyre å følge opp.

Urfolk er blant særskilte satsingsområder for Norges internasjonale menneskerettighetsarbeid. Det vil Høyre ta konsekvensen av. I motsetning til Fremskrittspartiet vil jeg fra Høyres side si at dette er et spennende, interessant og utfordrende område – stikkord: finnmarksloven. At et område er konfliktfylt, skal ikke stå i veien for at det er et utfordrende område – et område en ser positivt på å utvikle videre. Men finnmarksloven hører ikke innunder denne debatten, og jeg skal ikke bruke tiden min på det.

I forhold til årsrapporten er det to satsingsområder som jeg har lyst til å dvele ved. Det er for det første dialog og kommunikasjon, og for det andre språk og kompetanse.

Når det gjelder det første, dialog og kommunikasjon, vil jeg rette søkelyset mot konsultasjonsordningen mellom norske myndigheter og Sametinget. Den ble etablert i 2005 og er således ganske ny. Det er lagt opp til en forpliktende samhandling mellom Regjeringen og Sametinget. Dette må få lov til å gå seg til, for det er nokså nye eksempler på at ikke alt har fungert så godt som det burde gjøre. Vi husker – på den ene siden – noen avisoppslag, da Regjeringens interne arbeidsplan for nordområdene ble lagt ut på Internett. Og – på den andre siden – komiteen har akkurat vært på reise i Finnmark, og da fikk vi høre at det var ulike erfaringer med forskjellige departementer når det gjaldt kommunikasjon. Så her har nok begge parter rom for forbedringer. Det må få lov til å ta litt tid, og det vil gå seg til, men det er det viktig at det gjør, for i arbeidet med urbefolkningen – med Sametinget, med finnmarksloven og med alle enkelthetene – er dialog grunnleggende. Felles forståelse og enighet er også grunnleggende. Et eksempel på at vi fra Stortingets og komiteens side ønsker en god dialog, er at Sametinget har en spesiell posisjon i forhold til komiteen.

Det har altså vært jevnlig møter mellom sentrale myndigheter og Sametinget, i den hensikt å ta for seg utfordringer og oppvekstvilkår for barn og unge – og vi har helt nylig sett triste hendelser i Kautokeino. Disse utfordringene ble tatt opp allerede med Stoltenberg-regjeringen i 2000, og vi har helt klart fortsatt utfordringer på dette området.

Når jeg ønsker å si litt om det samiske språket og kompetanse, er det fordi jeg mener det er et offentlig ansvar. Folket har blitt frarøvet sitt morsmål ved en tvungen forskningsprosess. Da skulle det faktisk bare mangle om vi ikke skulle bidra til at den kulturen som er, vedlikeholdes og videreutvikles, og at språket også får utvikle seg videre – må få muligheter for stimulans. Da er det barn og unge som er vesentlig også i denne forbindelse. Det er alltid viktig å starte med barn og unge. Barn er grunnlaget for framtiden – også her – så å forbedre læremiddelsituasjonen er viktig. Og det sier seg selv, med de avstandene som er i Finnmark, at det er viktig med IT og fjernundervisning. Går vi litt opp i aldersgruppene, til videregående skole, bør det både være allmennfag og yrkesfag.

Komiteen har vært der oppe og hørt om vitenskapsbygget i Kautokeino, et interessant prosjekt som har framtiden foran seg. Det er en samlokalisering av flere samiske institusjoner og vil være et samlet kompetansesenter i et større miljø, og et sentralt miljø, i indre Finnmark. Det vil også kunne gi synergieffekter fordi høgskolen ligger der, og vil være en stimulans for lokalmiljøet, som har store utfordringer.

Så til slutt bare et par ord om Fremskrittspartiet, som sier i forhold til det samiske språket at det bare er egnet til å skape utgifter, forvirring og konflikter. Jeg synes det vitner om en ganske stor mangel på forståelse for viktigheten av at vi mennesker skal ha en tilhørighet, og at vi har en kultur som vi skal få lov til å være stolte av. Det er også betegnende at Fremskrittspartiet i statsbudsjettet for 2006 har fjernet alle bevilgninger til nasjonale minoriteter.

Olav Gunnar Ballo (SV) [11:53:51]: Jeg kan huske tilbake til min egen oppvekst da jeg gikk i første klasse, at det var én av elevene i klassen som ikke sa et eneste ord. Jeg kan huske at det gikk mange år da vi lurte på hvorfor hun aldri sa noe. Til slutt fant vi det ut – dvs. det tok altfor lang tid før vi fant det ut. Hun kunne rett og slett ikke norsk. Hun satt altså i en klasse hvor det ble snakket kun norsk. Hun hadde samisk bakgrunn, og kunne så lite norsk at hun ikke i noe fag kunne gjøre seg forstått. Ingen undervisning var tilpasset i forhold til at hun skulle kunne lære noe som helst, og hun endte da også opp som skoletaper – ikke fordi hun manglet noe rent intellektuelt, men rett og slett fordi vi hadde med et norsk samfunn å gjøre som ikke evnet å møte henne med forståelse i det hele tatt. Det sier noe om de enorme manglene som har vært med hensyn til det norske urfolket, den samiske befolkningen, og hvor mye vi har å ta igjen.

På dette området tar Fremskrittspartiet fullstendig feil. For denne uretten må man aldri slutte med å rette opp. Man er nødt til å ta tak i det. Det er en skam – og jeg vil bruke det uttrykket, det er mulig det er uparlamentarisk – at man i det samiske samfunn fortsatt må slite for å skaffe seg nok læremidler, at man ofte må drive og improvisere for å få det til. Det er en skam at man i Kautokeino skal måtte drive og slite for å få på plass vitenskapsbygget, når vi erkjenner at det er mangler som vi skal rette opp. Det er en skam at samiske aviser skal måtte kjempe for å bestå. Det er en skam at man må kjempe i forhold til de sa-

miske videregående skolene i Karasjok og i Kautokeino. Det er en skam at grunnskolen mangler læremidler, og at det mangler lærerkrefter. Alt dette kan det rike norske samfunnet gjøre noe med. Vi ser at ofte blir formuleringer lite forpliktende, slik at den kampen må føres videre år for år. Her burde vi ha tatt et krafttak og fått det på plass. Jeg synes det er bra at meldingen så klart understreker de verdiene, og at det er nødvendig å gjøre noe med det. Men det betyr også at man i et budsjett må få det på plass.

Det som er ganske paradoksalt når man diskuterer Sametingets virksomhet, er på en måte hvordan det ukontroversielle, det som ikke skaper noen konflikter i Finnmark, ikke kommer på plass, mens det som er ekstremt konfliktskapende, nemlig grunnleggende demokratiske konflikter om retten til å bruke utmark, til å bruke ressurser, gjøres til gjenstand for en forenkling der man ikke problematiserer.

Jeg har registrert at noen har vært inne på reindriften. Det man imidlertid i liten grad er inne på, er den økologiske katastrofen vi står overfor i Finnmark i dag. Det er altså så nedbeitet at en del av naturområdene er helt ødelagt. Vi hadde for en del år siden 50 000 reinsdyr på Finnmarksvidda som til dels sultet i hjel fordi det ikke var beitegrunnlag for det – en svær dyretragedie. Og så klarer vi som politikere ikke å ta tak i det og gjøre noe med det. Det betyr at det er områder i disse samfunnene som vi lukker øynene for i forhold til virkeligheten, og som vi er nødt til å ta tak i. Vi er nødt til å velge politiske virkemidler som kan gjøre noe med det. Når bønder i Finnmark reagerer fordi man skal utvide beiteområdene for reinsdyr, så er jo det helt legitimt. Det er det også i Kautokeino, og for den samiske befolkningen i Kautokeino, for det kan jo ta fra dem livsgrunnlaget. Det betyr at vi som nasjonalforsamling er nødt til å ta tak i disse problemstillingene med en respekt for at det er mange kulturer i Finnmark. Det er en samisk befolkning, der er etniske kvener, der er etniske nordmenn, og det har også vært en ikke ubetydelig innvandring fra utlandet. Det betyr at interessekonflikter må møtes ut fra en forståelse av at i demokratiet er det ikke noe fasitsvar der én gruppe alene kan bestemme de premissene. Her ligger de virkelig store utfordringene, etter hvert som Sametinget vil få større innflytelse. Hvordan skal vi balansere de hensynene i forhold til den øvrige befolkningen i Finnmark, slik at de løsningene som velges, ikke blir konfliktskapende, men konfliktløsende? Det ligger en utfordring i det i forhold til finnmarksloven, og vi har alle et ansvar for å søke at man oppnår det man har vært på jakt etter. Men da er man altså nødt til å sikre at man har ører og øyne åpne for alle innspill som kommer fra det området, ikke bare fra den samiske befolkningen, men også fra den øvrige befolkningen. Det er en utfordring som tangeres i meldingen og i innstillingen, men som vi som organ, vi som nasjonalforsamling, er nødt til å ta på alvor i de årene som kommer.

Presidenten: På presidentens liste over uparlamentariske ord står «skammelig», og presidenten vil da mene at ordet «skam» da ikke er en del av det parlamentariske språk.

Bjørn Tørresdal (KrF) [11:58:55]: De første menneskene kom til Nord-Skandinavia for ca. 11 000 år siden. Om de var samer, vet vi ikke. Men det vi regner med, er at samisk kultur oppstod og utviklet seg fra disse første menneskene og fram til i dag i et samspill mellom folk og kultur. Fordi samene er den folkegruppen som har bodd lengst i dette området, har Norge ratifisert ILO-konvensjon nr. 169 og anerkjenner samene som Norges urfolk.

Vi har ett urfolk i Norge. Gjennom Grunnloven § 110 a har staten forpliktet seg til å legge forholdene til rette for samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Et urfolks egenart må sikres ved at deres levemåte, kultur og verdier blir ført videre til nye generasjoner.

Mange utfordringer ligger i skjæringspunktet mellom samiske næringsinteresser, generell næringsutvikling, bruk av naturressurser og arealforvaltning i områder med samisk bosetting.

Sentrale myndigheter har et selvstendig ansvar for å bevare og videreutvikle samisk kultur, som også er en del av Norges felles kulturelle arv. Sentrale myndigheters politikk må sikre urbefolkningens rettigheter, i samsvar med internasjonale konvensjoner, og samtidig ivareta balansen med hensyn til andre interesser i fylket.

Jeg er glad for at det er et bredt politisk flertall i samepolitiske spørsmål. Alle partier, med unntak av Fremskrittspartiet, slutter seg til en politikk som sikrer samisk kultur, språk, næringsutvikling og samfunnsliv. Flertallet i Stortinget mener også at Sametinget er sentrale myndigheters fremste premissleverandør og dialogpartner i samepolitikken.

Jeg vil vise til merknaden i innstillingen hvor det står at komiteens flertall

«har merket seg at det er fastsatt konsultasjonsprosedyrer mellom statlige myndigheter og Sametinget i kongelig resolusjon av 1. juli 2005. Ved dette er det etablert faste ordninger og prosedyrer for en forpliktende samhandling mellom regjeringen og Sametinget. Dette er » – avgjørende – «viktig for å innfri Norges folkerettslige forpliktelser».

Som jeg sa, er jeg glad for den brede enigheten som er i komiteen når det gjelder Sametingets årsmelding. Dette gjelder altså alle partier unntatt Fremskrittspartiet, som tar meldingen til orientering, og som gjentar sitt hovedsyn, at Sametinget bør nedlegges.

Jeg vil ta et kort historisk tilbakeblikk for å minne om bakgrunnen for og berettigelsen av opprettelsen av Sametinget. Fra 1850 ble samene utsatt for en hard fornorskningsspolitikk, bl.a. på grunn av de sterke nasjonale strømningene som var i det norske samfunnet. Samene skulle bli norske og lære norsk. Samisk skulle brukes stadig mindre i skolen. Skoleloven ble forandret i 1959. Fra da av ble det igjen lov å bruke samisk som opplærings- og språk. Samisk begynnerundervisning kom så smått i gang fra 1967/1968.

Selv om fornorskningsspresset var sterkt i over hundre år, var det mange samer som prøvde å stå imot det, både i nord og i sør. Allerede på det første samiske landsmøtet i Trondheim 6.–9. februar 1917 prøvde man å få til en samisk riksorganisasjon, men det lyktes ikke før etter annen

verdenskrig, med Norske Reindriftsamers Landsforbund i 1948 og Norske Samers Riksforbund i 1968.

Den offisielle norske politikken overfor samene forandret seg etter 1945, også fordi allmenne ideer om menneskerverd og små nasjoners rettigheter påvirket styresmakterne. Samenes situasjon ble utredet, og samenes rett til å ta vare på og utvikle samisk språk og kultur ble offisielt godkjent i 1960-årene.

På norsk side kom debatten om retten til land og vann først for alvor i gang i forbindelse med utbyggingen av Alta-Kautokeinovassdraget på slutten av 1970-årene. Motstanden mot utbyggingen var så sterk at regjeringen i 1980 oppnevnte Samerettsutvalget for å utrede samenes rettsstilling. Utvalgets arbeid førte bl.a. til sameloven fra 1987, som er grunnlaget for Sametinget. Sametinget ble første gang åpnet 9. oktober i 1989.

Kristelig Folkeparti vil føre en samepolitikk som skal tjene den samiske befolkningen slik at samisk språk, kultur og samfunnsliv skal ha en sikker framtid i Norge. Vi mener at kulturlivet er viktig for å styrke identiteten, samtidig som det bidrar til levende lokalsamfunn.

Sametinget må ha reell innflytelse på de områdene som er viktige for det samiske samfunnet.

På vegne av Kristelig Folkeparti vil jeg anbefale innstillingen.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [12:04:00]: Jeg tar ordet som ansvarlig statsråd for St.meld. nr. 44 for 2004–2005 Om Sametingets virksomhet i 2004. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvaret for samordningen av samepolitikken. Samtidig har alle departementene, med tilhørende stortingskomiteer, et selvstendig ansvar for samepolitikken på sine områder. Dette kommer også fram av denne meldingen, hvor flere departementer har utformet bidrag.

Stortingsmeldingen ble lagt fram av den forrige regjeringen, av daværende kommunal- og regionalminister Erna Solberg, som tidligere hadde ansvaret for samordningen av samepolitikken. Den nye regjeringen valgte å la meldingen bli behandlet i Stortinget som den er, uten endringer. Dette indikerer, som det har vært sagt ved flere anledninger, at det er bred, men ikke full enighet i Stortinget om hovedlinjene i samepolitikken.

Samtidig må vi ta innover oss at det største opposisjonspartiet har et annet syn og ønsker å avvikle heile samepolitikken. Fremskrittspartiet viser til sitt grunnleggende menneskesyn: respekt for enkeltindividet, uavhengig av etnisk opprinnelse, religion, politisk ståsted og nasjonal tilhørighet.

Til det vil jeg si at Regjeringen vil bekjempe all diskriminering. Alle skal ha krav på å få de samme mulighetene til å utvikle seg, utnytte sine evner og leve sitt liv, uavhengig av kjønn, sosial bakgrunn, religion, seksuell orientering, funksjonshemming eller etnisk tilhørighet. Samtidig, dersom man ønsker å sikre mindretallets rettigheter i et flertallsdemokrati, er prinsippet om ikke-diskriminering ikke alltid tilstrekkelig.

Demokrati er mer enn at flertallet bestemmer. Oppretelsen av Sametinget og den nylig inngåtte konsultasjons-

avtalen mellom regjeringen og Sametinget må ses i dette perspektivet. Dialog mellom majoritet og minoritet er det best egnede virkemiddelet dersom man skal unngå konflikter, som jeg ser at kritikerne av dagens samepolitikk er så redde for. Det optimale er – gjennom dialog – å finne løsninger som er tilfredsstillende både for majoriteten og for minoriteten.

Vi må også ta innover oss at minoriteters kultur og språk er utsatt for sterkt press i dagens globaliserte tidsalder. Dersom vi vil at samisk kultur og språk skal bevares og videreutvikles, er det nødvendig med aktive tiltak fra statens side. Det er ikke tilstrekkelig å erklære en politikk preget av diskriminering og assimilering for avsluttet. Etervirkninger i form av nedvurderende holdninger kan sitte i lenge. Det er derfor nødvendig med positive tiltak for å bote på langtidsvirkningene av tidligere tiders politikk. Aktiv handling fra statens side vil i mange tilfeller være nødvendig for å reparere noen av de skadene kultur og språk er påført, og for å legge grunnlaget for en språklig og kulturell revitalisering.

Dette har regjeringspartiene konkretisert gjennom Soria Moria-erklæringen. Der heter det:

«Til grunn for samepolitikken ligger at staten Norge opprinnelig er etablert på territoriet til to folk, samer og nordmenn, og at begge folkene har den samme rett og det samme krav på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk.»

Videre heter det at Regjeringen

«vil føre en samepolitikk som skal tjene den samiske befolkningen slik at samisk språk, kultur og samfunnsliv skal ha en sikker framtid i Norge».

Videre i Soria Moria-erklæringen heter det:

«Sametinget må ha en reell innflytelse på områder som er viktige for det samiske samfunn.»

Her vil jeg, som flere har gjort, trekke fram konsultasjonsavtalen som er inngått, og som legger grunnlaget for samhandlingen mellom Sametinget og regjeringsapparatet. Jeg vil si det slik at gjennom konsultasjonsavtalen har man gitt Sametinget en mer definert plass i det norske politiske systemet. Utfordringen nå er å følge opp avtalen i den praktiske politikken. Regjeringen vil i det kommende arbeidet legge veldig stor vekt på det.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Første replikant er Ib Thomsen. – Presidenten vil anmode statsråden og representanten om å bruke talerstolene nede i salen under replikkordskiftet, slik at statsråden bruker den nærmeste talerstolen og replikanten den lengst borte.

Ib Thomsen (FrP) [12:09:37]: Statsråden sa at han vil jobbe mot diskriminering i Finnmark og – slik jeg forstod det – i hele landet. Men når den norske befolkningen i Finnmark opplever den nye finnmarksloven som diskriminerende, hvordan vil han da forklare resten av befolkningen det at han vil jobbe mot diskriminering? Det er det ene spørsmålet.

Det andre spørsmålet er: Jeg vet at statsråden ikke kan svare på vegne av den finske og den svenske regjeringen,

men hvorfor har ikke Sverige og Finland ratifisert konvensjonen om samene som urbefolkning, slik Norge har gjort?

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [12:10:23]: For å ta det siste først: Det er en stor debatt om dette i Sverige og Finland. Jeg vil si det slik at der har de ikke kommet like langt som vi har gjort i Norge, når det gjelder å ta innover seg det faktum at de også er et land med to folk.

Til det første spørsmålet vil jeg si at utfordringen i Finnmark er at vi må forsøke å finne fram til en sameksistens mellom de to folkene i Finnmark som er slik at de begge kommer rimelig ut med hensyn til de rettighetene de har til land i Finnmark. I så måte mener jeg at finnmarksloven er et veldig godt kompromiss. Det skal kunne danne et grunnlag for at de to folkene i Finnmark skal kunne leve godt sammen. Det kommer også til uttrykk gjennom folkevalgte organ i Finnmark, f.eks. fylkestinget, hvor finnmarksloven har en bred oppslutning, på samme måte som den har det i Sametinget.

Kari Lise Holmberg (H) [12:11:39]: Jeg vil henlede oppmerksomheten mot innlegget til representanten Olav Gunnar Ballo. Han brukte gjentatte ganger det parlamentariske uttrykket «skam». Nå skal ikke jeg gjenta *det*, men bare peke på at det ifølge representanten Ballo på flere områder var mangel på ressurser, og at budsjettmidler måtte på plass. Nå er det jo slik at SV er i regjering. Jeg kunne derfor tenke meg å spørre statsråden om representanten Ballo er representativ for Regjeringen, og om statsråden vil sørge for at bevilgningene økes, slik at det f.eks. blir mulig å få en landsdekkende samisk avis.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [12:12:27]: I så måte har jeg og Regjeringen – og dermed også SV – allerede startet arbeidet. For eksempel ble bevilgningen til samisk kultur økt med 7 mill. kr i vårt forslag til budsjett for i år i forhold til det som var den forrige regjeringens forslag til budsjett. Så bare i løpet av de ukene vi var i regjeringskontorene før budsjettet vårt ble lagt fram, var vi i stand til å øke bevilgningene til viktige områder innenfor samepolitikken.

Nå jobber vi ivrig og målrettet med budsjettet for 2007. Der har vi på en rekke områder store ambisjoner for samepolitikken, både når det gjelder undervisning, når det gjelder media og mange andre viktige områder. Så får vi se hvor langt vi kommer. Svaret på det greier vi vel ikke å gi før vi kommer med budsjettet for neste år.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Per-Willy Amundsen (FrP) [12:13:42]: Om jeg ikke skal bruke parlamentariske uttrykk, skal jeg i hvert fall tillate meg å opptre litt politisk ukorrekt.

Vi har en slags vedtatt sannhet innenfor forskningsmiljøer og innenfor andre akademiske miljøer når det gjelder karakteristikken av samer som urfolk. Men det er faktisk

annen forskning som tyder på at det ikke er korrekt, bl.a. forskning fra Sverige og Norge. Vi har en arkeolog som heter Karstein Adriansen, som har brukt arkeologi, lingvistikk, historie, osteologi og en del andre metoder for å påvise at samene ikke nødvendigvis er urbefolkning i Finnmark eller på Nordkalotten. Da blir det noe spesielt når vi ser på Sametinget og de særrettighetene, de særordningene, som Stortinget har vært villig til å gi samene som etnisk gruppe, for hele begrunnelsen bunner ut i én ting, nemlig at samene er en urbefolkning. Og dersom ikke det er korrekt, noe som det faktisk er god grunn til å tro, raser hele grunnlaget for denne politikken sammen. Tvert om er det faktisk slik at vi må kunne se på urbefolkningsproblematikken med nye øyne uten politiske styringssignaler. For det er det som er problemet i dag: Man har ikke vært villig til å se på om dette er en korrekt beskrivelse av virkeligheten. Tvert om er det ting som tyder på at de som i dag er etniske nordmenn i dette området, er etterkommerer etter de menneskene som befant seg her først. Da må man fratse ILO-konvensjon nr. 169. Da er man nødt til å oppheve Sametinget, man er nødt til å oppheve alle særordninger, særytelser, finnmarksloven osv., fordi urbefolkningsdefinisjonen ikke holder når det gjelder samer. Men uavhengig av det er det et faktum at i et liberalt demokrati hvor man har likebehandlingsprinsippet i bunnen med hensyn til alt man driver med, med hensyn til all utøvelse av politikk, er det noe spesielt – og jeg vil si direkte feil – at man skal ha en særpolitikk for en egen etnisk minoritet, som ikke nødvendigvis er en urbefolkning, for det første fordi det skaper presedens i forhold til andre grupper, og for det andre fordi det rett og slett er i strid med likebehandlingsprinsippet.

Her står Fremskrittspartiet dessverre alene. Vi er de eneste som vil behandle alle mennesker likt, uavhengig av etnisitet.

K e n n e t h S v e n d s e n hadde her overtatt presidentplassen.

Jan-Henrik Fredriksen (FrP) [12:17:02]: Aller først har jeg lyst til å understreke at samisk kultur og tradisjon er en berikelse for samfunnet. Selvfølgelig er det det, på lik linje med alle andre kulturer og tradisjoner. Dermed er det ikke sagt at vi som samfunn skal særbehandle og forfordele det ene foran det andre.

Når Ballo i dag kritiserer oss for at vi ønsker å kutte i støtten til samiske aviser, bør han være såpass etterrettelig at han opplyser om at dette ikke bare dreier seg om samiske aviser. Det dreier seg om alle aviser. Han drar videre fram problematikken rundt beiteressursene og beitegrunnlaget i Finnmark, og det er helt klart at skal denne næringen og denne tradisjonen overleve i framtiden, må det gjøres store forandringer i måten dagens drift blir gjennomført på.

Det er også forunderlig å høre på Arbeiderpartiets representant, som skryter av hvor flott finnmarksloven blir mottatt i Genève og i det internasjonale miljøet. Det kunne kanskje vært viktigere at representanten var opptatt av hvordan dette ble mottatt i Finnmark. I Finnmark startet

én enkeltperson en underskriftskampanje mot dette, og i løpet av én måned hadde han samlet inn over 11 000 underskrifter. Det ble ikke særlig populært mottatt i Finnmark.

Og til Høyre, som også skjeller på oss i denne saken, kan man bare si at Finnmark Høyre stemte imot loven.

Det som er det verste med loven, er at det vil bli nedsatt en kommisjon som skal identifisere individuelle og kollektive eiendommer i Finnmark. Og ved ethvert tilfelle hvor det er strid, skal ILO-konvensjon nr. 169, som omhandler stammefolk og urbefolkning, ha forrang før norsk lov. Reindriftsloven, den sist reviderte, tillater i dag ikke nordmenn å kunne drive med reindrift i Finnmark. Jeg har selv en nabo på den andre siden av fjorden som har søkt fem ganger om at hans familie, med fire sønner, skal kunne få lov til å fortsette å drive reindrift. Han fikk blankt avslag, fordi han har galt blod. Dette er diskriminerende for befolkningen i Finnmark. Vi føler oss ikke likebehandlet av loven. Og det er særdeles viktig i et fylke som Finnmark, hvor det er så mange ulike etniske grupper som det er, at vi forholder oss til en lik behandling av alle.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [12:20:19]: Det kunne ha vært fristende å fortsette debatten, men jeg skal ikke gjøre det. Det var bare én ting jeg glemte i mitt innlegg, at det i det tekniske sammendraget til innstillingen står at det vil bli lagt fram en prinsippmelding om samepolitikken i 2006. Det stemmer ikke. Det vil komme en prinsippmelding om samepolitikken i 2007.

Olav Gunnar Ballo (SV) [12:21:05]: Grunnen til at jeg bad om å få ordet til et innlegg til, var representanten fra Høyres replikkveksling med Bjarne Håkon Hanssen.

Det jeg påpekte innledningsvis i mitt innlegg, er hvordan man historisk, altså tilbake til da jeg gikk i grunnskolen, kunne oppleve at man totalt hadde sviktet i forhold til opplæring når det gjaldt det samiske språket, hvordan vi har sett at det har skjedd gjennom generasjoner, og at det fortsatt skjer. Det ligger ingen anklage mot min egen regjering i dette. Det ligger en anklage med hensyn til den svikten som har vært ned gjennom historien i Norge, og det er et ansvar som jeg er overbevist om at denne regjering kommer til å ta på alvor. Så det er det ingen grunn til å misforstå.

Det jeg også påpekte, er at jeg mener at Fremskrittspartiet her tar grunnleggende feil. Man blander begrep som «likhet» og «likeverd», for hvis en skal skape likeverd, som er helt sentralt i det norske samfunnet, kan man ikke behandle folk likt. I det øyeblikket man behandler alle som om de var like, vil nettopp en elev som den jeg trakk fram som eksempel fra min 1. klasse, bli skadelidende gjennomgående hvert eneste år i skolen, fordi man ikke evner å møte den enkelte ut fra den enkeltes forutsetninger. Det er jo grunnen til at Fremskrittspartiets politikk på dette området er helt forfeilet. Da ville nemlig mange flere kommet ut som tapere i det norske samfunnet – både de som har samisk bakgrunn, de som har annen bakgrunn, de som har fremmedkulturell bakgrunn – fordi man ikke ev-

ner å møte dem ut fra de forutsetningene hver enkelt har, og ut fra den kulturelle bakgrunnen hver enkelt har.

I den grad jeg skulle gi Fremskrittspartiet noen som helst kreditt – og det vil jeg være forsiktig med å gjøre fordi jeg tror at de her fisker i rørt vann – må det være at man selvsagt skal være lydhør i forhold til Finnmarks befolkning generelt, akkurat som man skal være det overfor den øvrige norske befolkning. Når det gjelder finnmarksloven, skal vi være opptatt av å ha et aktivt forhold til den. Vi skal også evne å være kritisk til den dersom den gir seg uheldige utslag. Vi skal være kritisk til konsekvensene. Det har folk i Finnmark generelt – både de som er samer og de som har annen bakgrunn – krav på, når vi først har vedtatt den loven.

Presidenten: Ingen flere har bedt om ordet til sak nr. 2.

(Votering, se side 1777)

S a k n r . 3

Interpellasjon fra representanten Lodve Solholm til kommunal- og regionalministeren:

«Vallova er blitt endra ved fleire høve for å få ei meir rettvis valordning. Stortingsvalet i 2005 viste at vallova heller ikkje etter siste endring i god nok grad sikrar ei representativ fordeling av mandat til Stortinget, ut frå talet stemmer gitt til dei ulike politiske partia. Mange veljarar har reagert sterkt på dette mishøvet.

Vil Regjeringa utgreie og fremje forslag om naudsyn-te endringar i vallova som sikrar at partia som har fleirtal i folket, også i størst mogleg grad vert sikra fleirtal i Stortinget?»

Lodve Solholm (FrP) [12:24:28]: Som ved så mange stortingsval tidlegare vart resultatet ved valet i 2005 temmeleg jamt. Såleis mangla det berre nokre få stemmer på at det hadde blitt eit anna fleirtal i denne sal. Det er greitt nok dersom det hadde vore slik at dei få stemmene hadde reflektert eit fleirtal i folket. Men det gjer dei ikkje. Fleirtalet i denne salen hadde ikkje fleirtal i folket. Som kjent var det den sosialistiske sida, medrekna Senterpartiet, som eg i parentes kan tilføye også er sosialistisk, som fekk flest mandat og dermed regjeringsmakt. Men fekk dei flest stemmer? Nei, det gjorde dei ikkje. Den ikkje-sosialistiske sida fekk faktisk 22 350 fleire stemmer enn dei partia som i dag har regjeringsmakta basert på eit fleirtal i Stortinget.

Dersom ein reknar med stemmer gitt til parti som ikkje kom over sperregrensa, og dermed ikkje er representerte i Stortinget, som t.d. Raud Valallianse, har den sosialistiske sida flest stemmer, men berre dersom vi ikkje reknar med stemmer gitt til andre små parti, som t.d. Kystpartiet og Pensjonistpartiet. Dersom vi la desse stemmene til den ikkje-sosialistiske sida, ville det ha blitt ei ikkje-sosialistisk overvekt sett i høve til totaliteten utanfor desse fire veggane. Men vi har ei sperregrense, og mitt poeng er at når ein har eit slikt system, må ein halde seg til det. Då må det etter mi meining vere slik at fleirtalet i folket for dei

(Solholm)

partia som blir representerte i Stortinget, også må gje eit fleirtal i parlamentet.

Ein kan saktens diskutere kvar sperregrensa skal gå. Men det er vel ikkje nokon debatt i dag om ein skal ha ei slik sperregrense eller ikkje. Det er vel brei semje om det – all den tid alle partia kan oppnå distriktsmandat utan å nå sperregrensa på landsbasis om ein står sterkt i eit valdistrikt, jamfør Aunelista ved valet i 1989, Venstre og Raud Valallianse ved valet i 1993, Venstre ved valet i 2001 og Kystpartiet ved vala i 1997 og 2001.

Konklusjonen blir etter mitt syn at trass i at vallova nyst er blitt revidert for å få ei meir rettferdig valordning, er det vanskeleg å sjå at den er rettferdig nok, dersom ein tek omsyn til at resultatet av siste val ikkje speglar av folket sin vilje – uttrykt gjennom eit fleirtal av dei gitte stemmene.

Eg har ingen fasit på korleis vi skal få til ei betre valordning, men det er mange tilhøve som må vurderast på nytt. Vi må heile tida vere på leiting etter det perfekte, sjølv om vi høgst truleg aldri når dit. Og lat det vere sagt: Det har gått framover. Valordninga har blitt betre og meir rettferdig for kvar gong ein har gjort endringar.

Men framleis er den ikkje bra nok, og eg er overtydd om at vi kan betre den, slik at den blir meir rettferdig og speglar av veljarane sine meiningar. Det må då vere ei målsetjing for oss alle. Til dømes er det eit stort mishøve som framleis finst, i det at ei stemme gitt i Finnmark tel mykje meir enn ei stemme gitt t.d. i Vestfold. Her er det snakk om ei dobling. Kvifor denne diskrimineringa av folk i folkerike regionar? Er det rett at areal skal telje så mykje som i dag? Det er trass alt folk som stemmer, ikkje landområde.

Eit anna spørsmål vi må stille oss, er om ordninga med utjanningsmandat er treffsikker nok. Vel har vi utvida talet på utjanningsmandat og talet på stortingsrepresentantar, og det har gjort valordninga betre, ingen tvil om det. Likevel vart ikkje resultatet av valet heilt rettferdig, verken ut frå matematikk eller sett i eit demokratisk perspektiv.

I parentes kan eg òg nemne at det verkar noko underleg at om lag 800 stemmer i eit fylke gir eitt mandat, medan om lag 4 000 stemmer i same fylke ikkje gjer det. Dei som kan vallova og valordninga ut og inn, vil nok skjøne det. Men skjønar veljarane det? Neppe. Det kan igjen gjere at veljarane misser interessa for val. Demokratiet er for viktig til at vi skal skusle det bort med ei ordning som folk flest ikkje skjønar og dermed ikkje har tiltru til. Dette er vår utfordring.

Vi likar å skryte av at vi har verda sitt beste demokrati, og at vi er verdsmeister i demokratiutøving. Skal dette haldast oppe, må vi vere på leiting etter det perfekte. Eg trur at det er ei plikt vi har overfor folket, ikkje berre i vårt eige land, men òg overfor omverda, som ser til Noreg i si demokratiutvikling.

Det mest demokratiske – ut frå prinsippet ein mann, ei kvinne, ei stemme – ville kanskje ha vore å sjå heile landet som ein valkrins og å tillegge kvar stemme nøyaktig like stor vekt. Men er dette mogleg å gjennomføre i eit

land som Noreg med 4,6 millionar innbyggjarar, og er det ønskjeleg?

Vi bør vel leite etter ei ordning med valdistrikt og likevel kunne få ei ordning med tilnærma ei kvinne, ein mann, ei stemme. Vi er på leiting, men vi har vel ikkje funne det optimale enno.

Valdeltakinga går ned, og kanskje òg interessa for vala. Grunnlaget for eit velfungerande demokrati er nettopp aktive og opplyste borgarar. Politisk apati hjå eit folk vil føre til at folkestyret blir redusert og blir dårlegare, og det igjen vil føre til at det blir ein politisk elite som styrer landet, ein elite som kanskje fjernar seg frå folket og styrer etter egne preferansar og ikkje etter folket sitt behov.

Er vi politikarar interesserte i at det skal vere slik? Eg hugsar godt særleg venstresida sine kommentarar etter valet i USA i 2000, då det kom fram at Al Gore hadde fleire stemmer bak seg i folket enn Bush. Då vart det kravd frå norske politikarar på venstresida, med Kristin Halvorsen i spissen, at USA måtte endre vallova, slik at ho vart rettferdig. Høyr berre kva som stod i Aftenposten 14. desember 2000:

«SV-leider Kristin Halvorsen mener derimot at George W. Bush har fått et dårlig utgangspunkt for sin presidentgjerning:

– Han begynner fra bønn. Han må gjøre en durabelig jobb for å få skapt tillit og respekt, sier Halvorsen, som mener at det som har skjedd må føre til» – legg merke til det – «at USA umiddelbart» – eg understrekar umiddelbart – «endrer sin valgordning.»

Eg meiner å hugse at statsråden òg var med i dette hylekoret. Vi har ikkje slike sitat frå Kristin Halvorsen eller andre på venstresida som meinte det same som ho om USA, etter valet i Noreg hausten 2005, då valresultatet gav same verknad her som valet i USA hausten 2000. Liv og lære?

Lat det vere sagt: Det har ved fleire val vore slike resultat som vi no såg, men av og til med ein anna utgang. Men det gjer ikkje ordninga meir rettferdig for det. I perioden 1945–1961, som var Arbeidarpartiet si glanstid, hadde dei reint fleirtal i Stortinget, men aldri fleirtal i folket. Likeså kan nemnast at ved valet i 1965, som gav eit klart fleirtal for Høgre, Senterpartiet, Venstre og Kristeleg Folkeparti i Stortinget, var det eit fleirtal i folket som stemte på dei sosialistiske partia. Ein kunne nemne fleire slike døme, men det skulle ikkje vere naudsynt.

Det har vore skrive og sagt mykje om at valdeltakinga dalar, og om følgjene av det, og om demokrati gjennom val. Vi har eit representativt folkestyre her i landet, og då må det etter mitt skjøne vere slik at dette òg speglar folket si meining og vilje med omsyn til kven som skal representere dei. Derfor blir mitt spørsmål: Vil ei meir rettferdig valordning stimulere til større politisk deltaking og til eit større engasjement hjå folk flest?

Eg trur svaret er ja, sjølv om det sjølvsagt er fleire faktorar som verkar inn på nett dette. Men vi har ei plikt til å streve mot det beste, så får det no vere at ein ikkje når fram så fort som ønskjeleg. Vi har ei plikt til å gjere vårt beste, og derfor denne interpellasjonen. Eg vonar at statsråden vil svare at ho òg er på leiting, og at vi i fellesskap

kan arbeide mot ei meir rettferdig valordning, som er nær opp til det optimale, at ho blir så representativ som det er mogleg å få ho. Slik ho er i dag, er ho ikkje representativ nok.

Vi i Framstegspartiet meiner at alle stemmer ved val eller folkerøystingar skal telje likt utan omsyn til kvar i landet ein har gitt stemma. Skal ein få til ei optimal løysing, noko som vi alle bør vere interesserte i, trur eg at dette er vegen å gå. Då er spørsmålet kva andre i denne salen ønskjer å gjere.

Statsråd Åslaug Haga [12:34:33]: Valglovgevingen har, som representanten Solholm påpeker i sin interpellasjon, blitt endret en rekke ganger. Den nye valgordningen som ble vedtatt våren 2003, innebærer til dels betydelige endringer med hensyn til fordelingen av mandatene til Stortinget. Det er særlig på to områder reglene ble endret.

For det første fikk vi nye regler for fordeling av mandatene på fylkene. Ordningen innebærer at antallet mandater har økt fra 165 til 169, samtidig som vi har fått etablert en systematisk ordning for justering av den geografiske fordelingen av mandatene. For det andre fikk vi en ny ordning for utjevningsmandatene. Antallet utjevningsmandater har økt fra 8 til 19, og hvert fylke har fått sitt utjevningsmandat.

Hva som er en rettferdig valgordning – eller «rettferdig nok», som representanten Solholm uttrykte det – vil det opplagt kunne være ulike oppfatninger om. Den nye valgloven fra 2002 ble vedtatt av Stortinget etter et omfattende utredningsarbeid av Valglovutvalget, hvor samtlige partier på Stortinget var representert.

Valglovgevingen skal ivareta ulike hensyn. Hensynet til geografisk representasjon er ivaretatt gjennom inndeling i valgkretser. Landet er inndelt i 19 valgkretser, fordi geografisk tilhørighet er viktig når velgerne avgir sin stemme.

Når det gjelder den geografiske fordelingen av mandatene, har vi fått en større geografisk utjevning enn etter tidligere lovgivning. I tillegg er reglene blitt dynamiske ved at mandatfordelingen på valgdistriktene skal justeres hvert åttende år.

Prinsippet om at det skal tas distriktpolitiske hensyn ved valgordningen har en lang tradisjon i Norge, noe som også gjenspeiles i den nye valgordningen. Ved fordelingen av mandatene på valgdistriktene følger det etter de siste endringene av Grunnloven at både antallet innbyggere i, og arealet av, valgdistriktet skal telle med. Bruk av areal er en praktisk måte å trekke inn distrikts- og bosetningsfaktorer på, på en systematisk måte. Således er én stemme ikke like mye verd i alle valgdistrikt. Det står f.eks. flere innbyggere bak et mandat fra Akershus enn bak et mandat fra Troms.

Det er viktig å huske på at de ulike delene av valglovgevingen henger sammen. Kriteriene for å fordele distriktsmandatene vil kunne påvirke partienes mandatfordeling. Dette er slik fordi de ulike partiene ikke har en jevn oppslutning i alle valgdistrikter. Det vil også kunne være en sammenheng mellom overrepresentasjon av mindre folkerike valgdistrikter og overrepresentasjon av enkelte partier.

Representanten Solholm er opptatt av at valgordningen bør være mest mulig proporsjonal. Som Valglovutvalget gjorde rede for i sin utredning, er det flere grep en kan gjøre for å få til en bedre politisk utjevning av mandatene. Valglovutvalget peker f.eks. på at en inndeling i færre valgdistrikter vil gi et langt mer politisk proporsjonalt valgresultat enn med dagens 19 valgkretser. I tillegg vil bruk av sperregrenser, som vi i Norge har ved fordeling av utjevningsmandatene, påvirke hvor proporsjonal valgordningen vil være. Vi kunne sjølsagt velge å kvitte oss med sperregrensen. Det ville bety en betydelig omlegging. Vi kunne også velge å skifte fordelingsmetode for beregning av mandatene på partiene. Et annet alternativ er å justere den eksisterende fordelingsmetoden. Denne fordelingsmetoden – Sainte-Laguës modifiserte metode – innebærer et visst styringstillegg for store partier. Dette kan også endres. Spørsmålet er jo om Fremskrittspartiet ønsker å gjøre det, så store som de er blitt.

Den vedtatte valgordningen øker den partipolitiske proporsjonaliteten for partier som kommer over sperregrensen ved å øke antallet utjevningsmandater. Samtidig bidrar delingstallet på 1,4, som i praksis innebærer at store partier blir noe overrepresentert, til å balansere hensynene til proporsjonalitet i valgordningen og en oppsplitting av partisystemet med de styringsmessige utfordringer det vil kunne medføre. Drøftelser av hvor stort dette delingstallet skal være, går helt tilbake til 1950-tallet. Som Valglovutvalget gjør rede for i sin utredning, er delingstallet, som en del andre forhold som blir regulert i Grunnloven, resultat av et kompromiss mellom partiene på Stortinget.

Sjøl om de nye reglene i valgloven og Grunnloven ikke har medført at valgresultatet blir fullstendig proporsjonalt, synes jeg det er grunn til å understreke at vi nå har fått en mer proporsjonal valgordning enn tidligere.

Det er imidlertid ikke bare valgordningen i seg sjøl som bestemmer hvor proporsjonalt valgresultatet vil bli. Antallet partier som konkurrerer om mandatene, deres relative oppslutning geografisk og i forhold til hverandre, vil være faktorer som kan ha stor innvirkning.

Her er vi inne på et sentralt punkt i forhold til spørsmålet fra representanten Solholm. Sju partier er representert på Stortinget, og mange flere deltok ved valget uten å bli representert. I og med at det bare kan fordeles hele mandater, og disse ved det siste stortingsvalget ble fordelt på sju partier fra 19 valgkretser, er det i praksis svært vanskelig å oppnå en fullt ut proporsjonal fordeling av mandatene. Jeg synes bl.a. derfor at det ikke er særlig meningsfylt å legge sammen stemmene til de ulike blokker av partier, for så å vurdere hvor proporsjonalt valgresultatet er. En slik framgangsmåte vil etter min oppfatning bare være meningsfull dersom det kun er to partier som kjemper om mandatene, og man samtidig behandler hele landet som én valgkrets. Det vil i så fall ikke være en valgordning som jeg ønsker at vi skal ha.

Behandlingen av valgloven og valgbestemmelsene i Grunnloven viste at de ulike partiene på Stortinget har ulike oppfatninger om enkelte trekk ved valgordningen. Det var f.eks. ikke enighet om at det ved fordeling av manda-

tene på valgdistriktene ble lagt vekt på distrikts- og bosetningsfaktorer ved at arealet i valgdistriktene ble tillagt vekt i tillegg til antallet innbyggere.

Når det gjelder et så viktig spørsmål som hva slags valgordning vi skal ha, er det viktig at denne har støtte fra et bredt flertall i Stortinget. I praksis er dette også nødvendig da de viktigste reglene for fordeling av mandatene, både geografisk og politisk, står i Grunnloven. Valgordningen bærer da også preg av å være et kompromiss. Etter min vurdering har dette imidlertid gitt oss en god valgordning som vi kan leve godt med. Jeg legger derfor ikke opp til å ta noe initiativ til å endre valgordningen i tråd med interpellasjonen fra representanten Solholm.

Helt til slutt: For å rette opp en åpenbar misforståelse som representanten Solholm kom i skade for å omtale i sitt åpningsinnlegg, så er Senterpartiet ikke et sosialistisk parti. Senterpartiet er et sentrumsparti, har alltid vært det og kommer alltid til å forbli det.

Lodve Solholm (FrP) [12:42:56]: Det siste kunne vi ha ein eigen interpellasjonsdebatt på, etter mitt skjøn.

For så vidt synest eg statsråden si oppsummering var grei. Eg trur heller ikkje at det er stor usemje om at vi i landet vårt bør ha valkretsar, og at vi ut frå det må få til ei valordning som gir eit best mogleg representativt styresett, slik at Stortinget si samansetjing mest mogleg speglar kva veljarane ønskjer.

Eg skjønner for så vidt også statsråden sitt poeng når ho nemner at det ikkje er så lett å få til ei slik rettfærdig ordning med mindre ein har to parti og eitt valdistrikt i Noreg. Eg ser det poenget. Og som eg sa, har eg ikkje noka løysing på det. Det som opptek meg, er at vi skal få til ei så rettfærdig ordning som i det heile mogleg, slik at veljarane respekterer resultatet, har tiltru til valordninga og tiltru til at når dei går til valurnene, kan dei vere sikre på at Stortinget blir sett saman slik som dei ønskjer. Det må vere utgangspunktet.

Derfor skuffar det meg litt at statsråden liksom låser døra igjen og seier at vi no har det så bra at vi ikkje aktar å gjere noko meir med det. Eg synest vi skal vere på leiting. Det gjeld alle parti. Her skal ikkje nokon slå seg på brystet eller snike seg unna, slik sett. Vi skal vere på leiting, og vi skal saman prøve å få til ei valordning som også engasjerer folket, og som er med på å fremje demokratiet. Derfor skuffar det meg litt, som sagt, at ein ikkje er villig til å gå gjennom dette på nytt i eit eigna forum på ein enkel måte for å sjå om det er mogleg å få det til å bli enkelt.

I så måte vil eg berre sitere min gamle ped.-lærar på lærarskulen – han var også rektor ved skulen – som sa til oss nyutdanna pedagogar då vi skulle ut som lærarar, som niste med på vegen: Den dagen de blir fornøgd med dykk sjølve som lærarar, så skal de slutte! Det er ein leveregel som vi kanskje bør ha med oss i alle situasjonar, nemleg at vi skal vere på leiting etter stadig å bli betre.

I denne saka gjeld det valordninga, at vi kan få ei betre valordning, som blir respektert, som skaper eit politisk engasjement, og som befolkninga har tiltru til.

Statsråd Åslaug Haga [12:46:06]: Jeg er sjølsagt enig med representanten Solholm i at vi skal lete etter en best mulig valgordning. Og jeg sier ikke at vi nødvendigvis har en perfekt valgordning nå, men jeg mener vi har en valgordning som vi lever meget godt med. Jeg mener også at det å endre valgordninger er en så krevende og omfattende prosess at det ikke er noe vi kan holde på med hele tida.

Det er et faktum at da valgordningen sist ble endret, hadde vi et valglovutvalg som jobbet i over tre år, og deretter hadde Stortinget en lang og krevende prosess – som kjent da også med grunnlovsendringer – og bare omfanget av prosessen forteller meg at dette er noe vi ikke bør gjøre hyppig. Men det innebærer sjølsagt ikke at vi ikke skal ha et blikk på det å kunne endre valgordningen på sikt.

Men så er det et faktum i tillegg til dette at det er uenighet om hva som skal veie med og ikke veie med når man lager en valgordning. Jeg tror ikke at det er mulig å lage en valgordning som ivaretar alle de hensyn som mange av oss ønsker å ivareta, og at den samtidig blir svært enkel. Men det er altså mulig å gjøre noe med sperregrensen, og det er mulig å gjøre noe med delingstallet. Arealfaktoren har vi jo hatt store diskusjoner om, og jeg oppfatter vel i stor grad at noe av det representanten Solholm er ute etter, er å ha en drøfting av arealfaktoren.

Arealfaktoren ble tatt inn i siste revidering for at vi skal greie å trekke inn relevante distriktsmessige og bosetningsmessige hensyn på en systematisk måte. Den representerer på sett og vis en distriktsmessig kompensasjon. Det å ha en distriktsmessig kompensasjon er ikke noe som er særnorsk. Det er verdt å merke seg at lille Danmark – geografisk sett «lille» – har en ordning med arealfaktor. I Storbritannia gir man ekstra representasjon til Skottland og Wales og til øyer og andre naturlige fellesskap, som det heter. I Canada er situasjonen den samme. Her er det en overrepresentasjon fra bl.a. Newfoundland, Prince Edward Island, Nova Scotia og en del andre ulike områder. Det er altså ikke noe unikt for Norge å tillegge det faktum at man bor langt fra maktens sentrum, betydelig vekt.

Ivar Skulstad (A) [12:49:25]: Etter kommunal- og regionalministerens gode og utfyllende svar til interpellanten Solholm vil jeg gjerne få understreke at det ikke er noen meningsfull grunn for å legge sammen stemmene til ulike blokker av partier, for så å vurdere stemmene i forhold til hvor proporsjonalt valgresultatet er.

Resultatet i 2005 ble et svært jevnt valg. Ingen av de to blokkene fikk over 50 pst. av stemmene. Det var en styrke for demokratiet at andre fikk 3,1 pst. av stemmene, og at de som stemte på disse partiene, fikk gitt uttrykk for sin mening. De rød-grønne fikk 48 pst., og den andre blokken, inkludert liberalistiske Fremskrittspartiet, fikk 48,9 pst. Ingen av disse blokkene kunne benytte andre stemmer, som utgjorde 82 931, til sin gunst.

Den nye valgordningen gav en sammensetning av Stortinget slik velgerne gav uttrykk for ved siste stortingsvalg. Debatten i forkant av vedtaket om den nye valgordningen for et par år siden var omfattende. Valglovkommi-

sjonens innstilling, så vel som innspill fra departementet, gav Stortinget et godt grunnlag for å treffe beslutningene.

Viktige hensyn som avstand til sentrale strøk og befolkningstetthet skulle ivaretas, samtidig som endringene i antall mandater for de enkelte fylker ikke skulle bli for store. På den bakgrunn representerer, etter Arbeiderpartiets syn, den nye valgordningen rimelig god balanse mellom ulike hensyn. Det betyr imidlertid ikke at det ikke kan være enkeltstående områder man må følge nøye med på. For eksempel kan det være grunn til å se på konsekvensene av ordningen med utjevningsmandater, hvor det skal små marginer til for å bli representert. Men på dette området trenger man erfaringer fra flere valg. Også forhold ved selve valgavviklingen kan være gjenstand for vurdering. Løsningen for forhåndsstemmegivning kan være et slikt område, hvor behovet for eventuelle justeringer kan være nødvendig.

Det er all grunn til å understreke at vi nå har fått en mer proporsjonal valgordning enn tidligere. Den kan vi leve godt med.

Ib Thomsen (FrP) [12:52:30]: Dette er et veldig viktig tema. Jeg synes det var flott at statsråden sa at hun var opptatt av at vi i hvert fall hadde hele mandater. Det betyr antageligvis «hele» representanter. Det synes jeg er bra.

Det er ikke slik at vi står her og snakker for vår syke mor. Vi snakker ut fra alle de henvendelser vi får fra befolkningen – jeg vil nærmest si – ukentlig. Når jeg snakker med folk utenfor dette hus, er de opptatt av dette problemet. De føler det som at dette er udemokratisk, at demokratiet får en kraftig ripe i lakken når én stemme ikke gjelder likt for hele landet. De sier altså: Dette er urettferdig! Dette kan ikke bare være et fremskrittspartifenomen, at det bare er Fremskrittspartiet som er opptatt av rettferdighet og får slike henvendelser. Vi må derfor jobbe for å få en mest mulig rettferdig løsning som åpner for endringer av valgloven. Det kan ikke bare være slik at når vi endrer valgloven og ønsker å gjøre den mest mulig rettferdig, øker vi antall stoler i salen her fra 165 til 169. Én stemme må gjelde likt for hele landet.

Det er beklagelig at statsråden ikke ønsker å se på valgloven en gang til. Fremskrittspartiet har ingen fasit på hvordan dette skal gjøres, men dette bør være en kontinuerlig prosess som gjør at vi får mest mulig rettferdighet. Vi representerer et styresett som er basert på akkurat det.

Bent Høie (H) [12:54:33]: Jeg vil takke interpellanten for at han tok initiativet til å ha en debatt om et viktig spørsmål, som jeg tror opptar veldig mange.

Det er klart at blant dem som velger å benytte stemmeretten, oppleves det som frustrerende at det er såpass stor forskjell mellom de ulike stemmesedlenes verdi ut fra hvor en bor i dette landet. Derfor var også Høyres utgangspunkt ved forrige revisjon av valgloven at en burde hatt en bedre sammenheng mellom én mann, én stemme, eller én kvinne, én stemme, enn det som ble resultatet. En valgte imidlertid å gå inn på det kompromisset som ble valgt, fordi det gikk i riktig retning. Siden dette krevde en grunnlovsendring, ville det at et større parti stemte imot,

blokkert for en endring og dermed hindret at en kom i riktig retning.

Det er absolutt grunn til å videreføre denne diskusjonen, fordi valgloven har blitt endret flere ganger, og den kommer til å bli endret flere ganger også framover. Vårt utgangspunkt ved de framtidige endringene som måtte komme, vil være det samme som interpellantens, nemlig å få et større samsvar mellom stemmer og representasjon i denne salen. Det siste valget var et veldig godt eksempel på at en fikk et valgresultat der de som utropes til vinnere, i realiteten ikke har flertallet av velgerne bak seg.

Geir-Ketil Hansen (SV) [12:56:40]: Den debatten som vi har hatt oppgjennom årene om valgordningene og valgloven, har ofte endt med at man må tilstrebe en valgordning som er mest mulig rettferdig, og det er det representantene fra Fremskrittspartiet tar opp her. Rettferdig er da at én stemme skal telle likt uansett om den blir avgitt i Oslo eller i Finnmark. Det er da målet på rettferdighet. Jeg vil påstå at det er noe historieløst over den påstanden og den type argumentasjon. Det har vært slik i dette landet gjennom hele historien – og da skal jeg sitere fra den NOU-en som lå til grunn da valgloven var oppe sist:

«Tanken om at fjerntliggende og tynt befolkede distrikter skal ha en sterkere representasjon enn de folkerike og sentrale deler av landet er opprettholdt som prinsipp gjennom skiftende valgordninger.»

Det er en politisk tradisjon som står sterkt, og som har stått sterkt i det norske storting og det norske politiske miljø, at distriktene og tynt befolkede områder skal ha en forholdsvis sterkere representasjon. Hvorfor? Jo, fordi – som det har vært politisk enighet om – at distriktene skal sikres en skikkelig representasjon i det norske storting. Jeg tør påstå at nettopp det gjennom tidene, gjennom historien, også har betydd mye for prioriteringene av ressursene i dette landet, og at det har hatt stor betydning for at vi har det bosettingsmønsteret vi har i dette landet. Nettopp valgloven og sikringen av distriktenes representasjon har vært med på å bidra til dette. Jeg kan selvfølgelig ikke dokumentere dette, men jeg føler meg ganske sikker på at hvis man hadde forsket på sammenhengene her, ville man kommet fram til det resultatet. Jeg er veldig glad for at statsråden understreket verdien av nettopp å ha dette elementet inne i valgordningen.

Jeg har sett på en statistikk som viser oss hvordan det ville slått ut dersom vi skulle hatt en matematisk helt korrekt valgordning. I et valg med 157 distriktsmandater, som vi har i dag, hvordan ville de blitt fordelt dersom vi brukte bare matematikk? Det ville gitt som utslag at tolv distriktsmandater, i Sogn og Fjordane, i Møre og Romsdal, i Nord-Trøndelag og i Nordland, osv., hadde blitt overført fra disse distriktsfylkene og til de sentrale fylkene som Oslo og Akershus, altså en betydelig svekkelse av distriktenes representasjon i Stortinget. Hvis det er det Fremskrittspartiet mener er rettferdig, og at vi bør gå over på en rent matematisk ordning, er det veldig greit om det kommer tydelig fram. Det vil i så fall være et brudd på en lang politisk og god tradisjon i Norge.

Björg Tørresdal (KrF) [12:59:48]: Jeg har hørt på debatten i dag, og det er ett ord som går igjen, nemlig ordet «rettferdighet». Jeg har lyst til å sitere min mor, siden det har vært sitater i denne debatten før. Mor sa for mange år siden: Det er ikke rettferdig å behandle dere fire i søskenflokket likt, fordi dere er forskjellige og har ulike behov.

Hva er så rettferdighet? Det finnes sikkert mange akademiske og gode, velbegrunnede forklaringer på det, men min definisjon her i denne debatten det er å gjøre valg ut fra noe som en vil, ut fra noen verdier, og det er de valgene en har gjort når en har tatt stilling til valgloven. Jeg skal begynne det nærmere, for det er ikke lett å si hva som er rettferdig mandatfordeling mellom ulike valgdistrikter – det er avhengig av ståsted. Jeg tror ingen med hånden på hjertet kan si at de har et objektivt svar når det gjelder hva som er den rette løsningen.

Endringene i valgordningen som ble vedtatt i forrige stortingsperiode, måtte ha grunnlovsflertall bak seg. De endringene som da ble gjort, har derfor bred politisk støtte. Slik må det være, det skal ikke være fort gjort å endre valgordningen vår.

Det som fikk størst oppmerksomhet i prosessen den gangen, er også tema i dag – hvordan man fordeler mandatene mellom fylkene.

Bakgrunnen for de endringene var at det hadde skjedd ganske store endringer i folketallet i en del fylker, særlig i Oslo, Akershus, Buskerud og Rogaland, men også i Vest-Agder og Østfold. Det gjorde at det stod flere stemmer bak hver stortingsrepresentant fra disse fylkene.

For Kristelig Folkeparti vil det være unaturlig å ta vekk distriktstillegget eller arealtilskuddet som vi har hatt i den norske valgordningen siden 1800-tallet. Ordningen gjør at det blir lagt vekt på geografiske og regionalpolitiske forhold ved fordelingen av mandat. Kristelig Folkeparti vil fremdeles at de fylkene som har lav folketetthet, skal komme til orde på Stortinget. Vi ønsker at alle partier skal ha en sjanse til å være representert, også fra mindre folkerike deler av landet.

I diskusjonen om arealtilskudd er det ikke areal i seg selv som er det sentrale. Poenget er at areal fanger opp relevante distriktshensyn. Det er, som også statsråden sa i sitt innlegg, flere land som har tilsvarende ordninger som oss: Danmark har det, Storbritannia har det, Canada har det, USA har det også. I USA gir alle delstatene lik representasjon i Senatet, enten det står 1 million eller 40 millioner personer bak senatoren. Hovedstaden er ikke representert i det hele tatt i Kongressen. Og ved presidentvalg i USA teller stemmene i de minste delstatene, f.eks. Wyoming, om lag tre ganger så mye som de fra de store delstatene, som New York og California. Jeg kunne lage en lang liste og inkludere Frankrike, Sveits, Tyskland og Russland.

Det andre store grepet som ble tatt i forbindelse med den nye valgordningen, er at tallet på utjevningsmandater økte til 19. Det gjør at sammensetningen av Stortinget i større grad gjenspeiler den oppslutning partiene har på landsbasis. For at et parti skal kunne få et slikt mandat, må partiet ha mange velgere bak seg på landsbasis. Bak hvert

utjevningsmandat er det mange stemmer fra hele landet, ikke bare stemmer fra det fylket representantene blir valgt inn fra. Disse mandatene går til partier med flest ubrukte valgstemmer, så påstanden om at disse mandatene er lett-kjøpte, er feil. Det er det motsatte som faktisk er tilfellet.

Den nye valgordningen er et stort steg i retning av en matematisk rettferdig valgordning, slik at partistemmene skal telle likt – dette uavhengig av hvor i landet de ble av-gitt.

En stor representasjon fra distriktene er imidlertid ikke til hinder for at det foretas en nødvendig justering av mandatfordelingen fylkene imellom, slik at urimelige utslag som følge av befolkningsutviklingen kan motvirkes. Det er fullt mulig å kombinere disse tingene. Derfor er dagens valglov en god og rettferdig ordning.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [13:04:22]: Debatten vi nå er vitne til, handler om hva som er en riktig og demokratisk valgordning. Det er en viktig og grunnleggende debatt i ethvert land. Men jeg synes det er underlig at den løftes fram akkurat nå, like etter at vi har vedtatt og innført en ny valgordning.

Hva som er en rettferdig mandatfordeling mellom de ulike valgdistrikter, vil selvsagt avhenge av øyet som ser. Jeg tror at verken Stortinget eller et eneste parlament rundt omkring i verden med hånden på hjertet kan si at det er mulig å ha en helt objektiv holdning til hva som er rettferdig. Gjeldende lov er vedtatt på bakgrunn av arbeidet til en bredt sammensatt valgkommisjon, og vedtatt av et bredest mulig flertall her på Stortinget. Og det er jo oppsiktsvekkende at Fremskrittspartiet stemte for den valgordningen de nå tydeligvis er imot.

Vårt valgsystem er basert på en inndeling i 19 fylker og en mandatfordeling bestemt ut fra innbyggertall og en arealfaktor. Dette er en naturlig konsekvens av at vi som stortingsrepresentanter selvfølgelig representerer mennesker, men også det som angår deres livsgrunnlag, deres muligheter til å skaffe seg arbeid og utkomme og ikke minst deres eiendomsrettigheter. Vi er som stortingsrepresentanter nødt til å forholde oss til vedtak om naturinngrep som legger begrensninger på mulighet til utfoldelse, vi behandler verneplaner, og vi behandler kraftutbygging. I mange saker tar vi beslutninger som innebærer inngrep i områder med lavt befolkningsgrunnlag og store arealer. Menneskene som bor i disse områdene, har selvsagt ikke bare krav på å være representert på Stortinget, de har også krav på oppmerksomhet fra dem som er valgt inn.

Det finnes mange eksempler også i andre land på at det ikke er fullstendig samsvar mellom folketall og antall mandater i valgdistriktene. Danmark, som er et lite og homogent samfunn, er et svært oversiktlig land sammenliknet med Norge. Der fordeles mandatene etter et veid folketall – en sum av folketall, antall stemmeberettigede, og av areal.

Det er ikke tilfeldig at vi nettopp i Norge har hatt en viss kompensasjon for valgdistrikter som ligger såkalt langt fra hovedstaden. Vårt lands utstrekning og store avstander har ikke bare skapt det som kalles for kommuni-

kasjonsmessige utfordringer og problemer, men vi har også hatt kulturelle konfliktlinjer.

Det Fremskrittspartiet her tar til orde for, er etter mitt syn en umulig ordning.

Det er ikke matematisk mulig å få hver stemme til å telle likt når representantene skal fordeles i 19 valgkretser, i hvert fall ikke, som flere har vært inne på, hvis vi fortsatt skal operere med hele stortingsrepresentanter.

For det andre vil det være slik at med 19 valgkretser vil marginene slå ulikt ut, og det er umulig å få et absolutt samsvar mellom partiets nasjonale stemmetall og mandatfordelingen. Men igjen, det er summen av hensynet til innbyggernes påvirkningsmulighet og andre tungtveidende faktorer som danner grunnlaget for vår valgordning i dag.

Det kan synes som om denne debatten reises fordi Fremskrittspartiet mener at marginene ikke var på deres side ved forrige valg. Mener man det, er det selvfølgelig grunn til å være misfornøyd. Men det bør være grunn til å minne om at Fremskrittspartiet som parti kom godt ut av mandatfordelingen, mens det partiet som hadde størst misforhold mellom antall stemmer og antall mandater, er RV. Så man kan da undre seg over Lodve Solholms hensikt: Mener han at Fremskrittspartiet bør gi et par mandater til partiet RV?

Avslutningsvis vil jeg si at jeg ikke et sekund er i tvil om at dagens sammensetning av Stortinget representerer det som var folkets mening høsten 2005. Vi har fått et stabilt flertall – og en god regjering.

Alvhild Hedstein (V) [13:09:00]: Det er viktig å diskutere og etterprøve effekten av så viktige regler for demokratiet som valgloven er. Derfor er det positivt at denne debatten reises. Samtidig er det et paradoks i interpellantens spørsmål, fordi stortingsvalget i 2005 sannsynligvis er det valget – i hvert fall i nyere tid – som i størst grad har samsvar mellom avgitte stemmer og representasjon i Stortinget.

Et hovedpoeng i den sammenheng er det antall stemmer som faller utenfor når mandatene beregnes. Det kjenner Venstre godt til. Det er vi som gjennom mange år har stått for de fleste av disse stemmene som på grunn av valgordningen ble såkalt bortkastet – primært på grunn av sperregrensen, men tidvis også fordi innlagte styringstillegg favoriserer større partier i betydelig grad.

Med utjevningsordningen fra 1989 ble systemet noe mer rettferdig, og det ble tatt enda flere skritt i riktig retning med den sist vedtatte valgordningen, som altså fikk sin første prøve i fjor høst. Dette valget gav i større grad enn tidligere sammenheng mellom fordeling av stemmer og mandater, dels fordi antall utjevningsmandater ble økt betydelig, dels fordi antallet bortkastede stemmer ble mindre enn ved tidligere valg, i alt 2,9 pst., i underkant av 83 000 stemmer. Så sent som ved valget i 2001 bidro venstrevelgerne alene med nesten 70 000 stemmer som ikke kom i betraktning, fordi vi da havnet like under sperregrensen på 4 pst. I sum var hele 6,4 pst. av stemmene i 2001 ekskludert før mandatfordelingen startet.

Et annet kjennetegn ved valgresultatet i 2005 er at Arbeiderpartiet ble overrepresentert. Uten å ha analysert dette veldig nøye, vil jeg tro at det delvis skyldes flaks. Fordelingen av stemmer i de enkelte fylkene falt slik at Arbeiderpartiet denne gang fikk mange utsatte sistemandater, men det har trolig også med første delingstall å gjøre. Det gir fortsatt styringstillegg.

Så lenge vi har en valgordning med distriktsmandater og et begrenset antall plasser i denne sal, lar det seg neppe gjøre å få fullstendig samsvar mellom andel stemmer og andel representanter. Likevel er det noen grep – som flere har nevnt i debatten – som kan gjøres for å tilstrebe en ytterligere matematisk rettferdighet. Det ene er å redusere sperregrensen. I Danmark er den på 2 pst., og det er ikke noe spesielt som tilsier at Norge skal ha det dobbelte. Dette er klart en ordning som motvirker demokratisk rettferdighet. Et annet bidrag ville være å redusere antall distriktsmandater til fordel for enda flere utjevningsmandater, som jo er partimandater. Også her kunne en se til Danmark. Endelig ville reduksjon av første delingstall bidra til en mer rettferdig fordeling. Alt dette ble jo nøye vurdert av valglovkommissjonen, som statsråden har redegjort godt for, som avgav sin innstilling i 2001, og som la grunnlaget for den nye valgordningen. Alle tre elementene er jo som kjent grunnlovsfestet, så det er jo ikke noen enkel sak å endre dem på nytt.

Med en såpass fersk nyordning, som i sum er vesentlig bedre enn tidligere valgordninger, ser vel ikke Venstre for seg en ny runde med nye grunnlovsendringer nå. Men hvis erfaringene kan gjøre at enkelte partier vil vurdere de nevnte tre elementene på nytt, hilser vi det velkommen. Det er ikke oss imot å diskutere ytterligere forbedringer av vårt representative demokrati. Det er et viktig anliggende at stemmene i folket avspeiles korrekt i nasjonalforsamlingen så langt som overhodet mulig. Dersom partier som kan danne grunnlovsmessig flertall er villige til å se på disse elementene på nytt, kan det være grunnlag for en ny runde. Debatten i dag har vel ikke gitt slike signaler.

Valgordningen fordeler setene i Stortinget partivis, og ikke etter blokker av partier. I interpellantens spørsmål kan det ligge en antydning av et ønske om at også det siste skal tas i betraktning. Det er ikke lett å se for seg, og en valgordning kan ikke forholde seg til ulike maktpolitiske blokkdannelser som kanskje ikke en gang partiene seg imellom er helt enige om hvordan skal defineres, og som kan være forskjellige fra valg til valg.

Det er klart et poeng ved høstens valg at den trepartiblokk som fikk flertall i denne sal, ikke fikk et flertall av stemmene i valget. På den annen side kunne det samme ha skjedd i motsatt retning dersom Arbeiderpartiet hadde mistet tre mandater til ikke-sosialistisk side med bare 4 000–5 000 færre stemmer, og Rød Valgallianse hadde fått noen flere ikke-tellende stemmer. Et kystparti på veggernes vippepunkt kunne vel heller ikke tas til inntekt for den ene eller den andre siden.

En valgordnings ulike elementer må være prinsipielt begrunnet og styre klar av små tilfeldigheter som kan oppstå fra valg til valg.

Lodve Solholm (FrP) [13:13:59]: Eg takkar for ein god debatt. Eg synest at alle innlegga – kanskje med unnatak av eitt – bar preg av at ein hadde forstått interpellanten si meining, som er å prøve å bli betre. Det er klart at då vi behandla fullmaktene i fullmaktskomiteen, bad vi departementet om å sjå på det som Skulstad tok opp, nemleg utjamningsmandat og korleis det funkar. Det trur eg òg at vi må sjå på.

Eg erkjenner fullt ut at vallovgivinga – det sa eg òg i innlegget mitt, dersom ein hadde gidde å høyre etter – har blitt betre, og at det stadig har kome forbetringar. Men vi må ikkje gi oss med det når vi ser at det kanskje gir seg utslag som vi ikkje ønskjer. Då synest eg det blir nokså tåpeleg når representanten frå SV snakkar om at vi er historielause. Det betyr jo at representanten frå SV meiner at Kristin Halvorsen er historielaus, for ho seier for så vidt det same som eg gjer no. Vi set spørsmålsteikn ved at talet på stemmer i folket ikkje gir det resultatet som ein trur.

Senterpartiet framstiller det som om vi er imot valordninga slik som ho er i dag, og seier at vi stemte for ho. Ja, vi har vore med på det alle saman, og det har også Venstre. Det var Hans Hammond Rossbach og Carl I. Hagen, trur eg, som først fremma forslag om at vi skulle få utjamningsmandat, på 1980-talet. Den gongen var alle andre parti, inklusiv Senterpartiet, imot det.

Eg skal svare ja på spørsmålet frå Senterpartiet – det er kanskje ikkje så dumt at interpellasjonen kjem frå eit parti som kanskje har fått nokre ekstra stemmer fordi valordninga ikkje er heilt rettferdig. Dersom vi hadde fått ei rettferdig valordning som gav det resultatet at folket si vilje skulle tilseie at RV skulle få to mandat og Framstegspartiet miste to – ja, så er det folket si meining. Dersom vallova var slik som eg meiner ho bør vere, at éi stemme speglar av éin person, så langt det lèt seg gjere, ville det vore greitt. Men eg tviler på at Senterpartiet ville ha meint det same iallfall dersom det måtte ha gitt eit mandat til Framstegspartiet.

Så eg må seie at eg er skuffa, svært skuffa, over Senterpartiet sitt innlegg her, som ikkje i det heile tek interpellasjonen på alvor, sannsynlegvis berre fordi han kjem frå Framstegspartiet – hadde interpellasjonen kome frå kva som helst anna parti, hadde det kanskje vore annleis. Som eg sa i innleiinga etter statsråden sitt svar, hadde det vore interessant å diskutere om Senterpartiet har blitt eit sosialistisk parti eller ikkje.

Men eg må seie at statsråden hadde jo eit litt anna syn enn sin partifelle. Derfor ser eg eit håp om at vi får ein gjennomgang. Eg synest også at andre parti har signalisert eit ønske om at vi heile tida skal vere på leit etter å bli betre, og at det må vere målsetjinga til oss alle.

Statsråd Åslaug Haga [13:17:21]: Det var litt usikkerhet her hva som gjaldt Senterpartiet, og hva som gjaldt statsråden. Jeg minner om at statsråden også er fra Senterpartiet.

Et parlament skal ivareta hele landet og alle sider av samfunnslivet gjennom sine beslutninger. Det tror jeg vi raskt kan bli enige om. Slik sett er valgordningen meget viktig.

Jeg registrerer at det er bred enighet i salen om at vi skal leve med den valgordningen vi har, en god stund framover. Det er ikke mange som har gjort seg til talspersoner for at vi nå skal gjennom en stor, ny prosess med å endre valgordningen, og det er jeg glad for. Men det utelukker selvsagt ikke at man på et senere tidspunkt kan komme tilbake til og se på enkelte elementer.

Jeg må si at jeg går ut av denne diskusjonsrunden litt undrende i forhold til hva Fremskrittspartiet faktisk mener og ikke mener, for man sier her at alle stemmer skal veie likt. Jeg gjentar at en fullt proporsjonal valgordning vil en først ha når en behandler hele landet som én valgkrets og det kun er to partier som kjemper om mandatene. Jeg formoder at Fremskrittspartiet ikke ønsker at vi skal gå i den retningen, men det blir ikke klart hva Fremskrittspartiet faktisk mener og ikke mener i denne sammenhengen.

Det jeg forstår, er at en er fykende uenig i at en stemme fra Finnmark skal veie så tungt som den gjør i dag. Det er tydelig at Fremskrittspartiet får mange henvendelser om dette. Det betyr altså i praksis at de først og fremst er opp-tatt av arealfaktoren. Jeg må si at jeg lurer litt på om alle disse henvendelsene som Fremskrittspartiet får, kommer fra Finnmark, Troms, Nordland osv., eller hvor de kommer fra.

Jeg syns under alle omstendigheter at det vil være viktig for distriktsbefolkningen i Norge å notere seg Fremskrittspartiets syn. For hvis det skulle være slik at alle stemmer skal veie likt, kommer det til å få store konsekvenser også for de beslutningene som blir tatt i denne sal i tida framover. Det vil være et system hvor Distrikts-Norge blir ivaretatt på en ganske annerledes og betydelig mindre god måte enn i dag.

For øvrig takker jeg for denne runden om et viktig tema.

C a r l I . H a g e n hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten: Interpellasjonsdebatten er dermed avsluttet.

S a k n r . 4

Interpellasjon fra representanten Gunnar Gundersen til miljøvernministeren:

«Direktoratet for naturforvaltning har startet et arbeid for å revidere jaktidsrammene. Flere regjeringer har stimulert til næringsutvikling knyttet til jakt og annen utmarksdrift. Dette er viktig for å skape et mer robust landbruk. Det dreier seg om inntektsmuligheter som ikke krever støtte, subsidiering eller beskyttelse for å utnyttes. Profesjonell utvikling av et variert og videreutviklet produkttilbud lider av at sesongen er svært kort for de fleste viltarter. Dette begrenser mulighetene for å investere i produktutvikling og infrastruktur. Dermed hindres distriktene i å utvikle produkter som kan gi høyere verdiskaping og større omsetning. Sverige har bl.a. vesentlig mer utvidede jaktidsrammer. Dette er en konkurranse-dreining i norske tilbyderes disfavør.

Vil statsråden foreta seg noe for å sidestille Norge med Sverige på dette området?»

Gunnar Gundersen (H) [13:21:56]: Behovet for ny og lønnsom verdiskaping i Distrikts-Norge er stort. Jordbruket er under press fra WTO-forhandlingene. Uansett er det viktig å stimulere til utnyttelse av potensialet i landbruket. Med stigende generell velferd i samfunnet og stadig økende betalingsvilje for opplevelser har jakt og utmark potensial til å kunne gi et bidrag til økt verdiskaping i Distrikts-Norge. Da må fokuseringen når det gjelder viltforvaltningen endres, fra bare å fokusere på forvaltning og et mest mulig effektivt uttak til å fokusere på bestandskvalitet og utvikling av et inntektspotensial. Skal Distrikts-Norge kunne utvikle sine muligheter på dette området, er lengre jakttider enn i dag en viktig forutsetning. Jakt er en vesentlig del av norsk kulturhistorie. Jakt er for mange en viktig del av det å ha høy livskvalitet, og utvidet jakttid vil øke tilbudet og gi større valgfrihet til flere.

Det er i stor grad hjortevilt det snakkes om i forhold til jakttider, men det gjelder også småvilt. Jeg vil primært konsentrere meg om hjorteviltet, men vil til slutt også ta opp et forhold tilknyttet småvilt.

De ytre jaktidsrammene for hjortevilt i Norge er fra 1. august til 31. januar. De ble fastsatt da viltloven ble innført i 1982. Innenfor denne perioden har jakten ingen biologiske negative konsekvenser. Direktoratet for naturforvaltning har derfor relativt vide rammer å forholde seg til når de nå skal starte arbeidet med forslag til nye jaktidsforskrifter i Norge. I de gjeldende jaktidsforskrifter som går ut 31. mars neste år, tillates imidlertid ikke mer enn 25–35 dager jakt på elg og 65 dager jakt på hjort. Det er mitt håp at Direktoratet for naturforvaltning nå vil sette jakt inn i det verdiskapingsperspektivet det fortjener når jakttidene nå skal gjennomgås. Jakt på hjortevilt er kvoteregulert. Korte perioder for tillatt jakt hemmer mulighetene for å utvikle salgbare jaktprodukter, det stresser jegerne og hindrer i visse situasjoner fornuftig viltforvaltning. Det skaper for øvrig unødvendig konflikt mellom jegere som ønsker å jakte småvilt og hjortevilt, fordi jaktterreng ofte stenges for småviltjegere under storviltjakten. I tillegg øker det risikoen for skadeskyting som følge av tidspress for jegere.

Vårt naboland Sverige har på sin side i lang tid hatt vesentlig lengre jakttider. Dette fører til en konkurransevridning i Norges disfavør.

De korte jakttidene har medført at jaktkulturen i Norge i stor grad er rettet mot å få «tatt ut kvota så raskt som mulig». Skal en få økt verdiskaping ute i Bygde-Norge med utgangspunkt i jakt, burde imidlertid målsettingen vært at lokalbefolkningen og grunneierne får flest mulig gjestedøgn og størst mulig verdiskaping ut av hver fellingstillatelse.

Jakt har åpenbart en stor og økende verdi. Denne består dels av kjøttutbyttet, dels av opplevelsen. Historisk sett har kjøttutbyttet vært det viktigste, både for grunneiere og jegere. Med stigende velferdsnivå er imidlertid opplevelsen og det sosiale aspektet ved jakt blitt stadig viktigere.

Der ligger mulighetene. Ved å tilby de riktige opplevelsene vil grunneiere og rettighetshavere kunne skape betydelig større verdier enn bare utbytte av kjøtt. Dette krever investeringer, og skal en få lønnsomhet i og fokusere på slike investeringer, vil en lengre jaktperiode være viktig.

I mange lokalmiljøer fokuseres det på en kunstig konflikt mellom den lokale jeger og utviklingen av denne type tilbud. Erfaringene til dem som har forsøkt å utvikle produkter på dette området, er imidlertid motsatt. Det er kun en begrenset del av kvoten som er interessant for tilrettelagt jakt. Lokale jegere trengs som guider, og de får mer enn nok av muligheter til å tilfredsstille egen jaktlyst etter at perioden for guidet jakt er over. Mange lokale jegere føler en stolthet ved å kunne bidra til at andre får en fin opplevelse, og de får muligheten til å vise fram og profilere sitt lokale miljø for en utenforstående på en positiv måte.

God forvaltning av en hjorteviltstamme er ingen enkel affære. En vil aldri kunne ha fullstendig oversikt over stammens utvikling. Dette har både med fertilitet og naturlig avgang å gjøre. Dessuten vil en riktig forvaltning av stammen medføre at jegerne hvert år pålegges å ta ut en riktig andel yngre/eldre dyr og en riktig fordeling mellom hannkjønn og hunnkjønn. Dette skal i tillegg kombineres med human jakt der skudd utelukkende skal avfyres uten at det medfører risiko for skadeskyting og farlige situasjoner. Normalt vil derfor et jaktlag observere mange dyr for hvert dyr som kan felles.

Det økende antall rovvilt har gjort dette enda vanskeligere. Ikke bare tar rovviltet sin andel av stammen, men det endrer også hjorteviltets atferd. Hjorteviltet trekker ut av de områdene der rovviltet oppholder seg. Det foregår derfor en kontinuerlig forflytning av begge parter. Er et jaktlag i et rovviltområde uheldig, er deres terreng tilnærmet tomt når jaktlaget hadde planlagt å jakte.

Alt tilsier lengre jakttider.

I mange områder stenges fortsatt småviltjegerne ute fra terrengene når hjorteviltjakt foregår. Dette skaper selvfølgelig konflikter som er helt unødvendige, begrunnet ut fra en frykt for at småviltjegere «skremmer» bort hjorteviltet, og det har et sikkerhetsmessig aspekt.

Lengre jakttider må kombineres med et krav om at terrengene er åpne for både småviltjakt og hjorteviltjakt samtidig. Det har vært gjennomført forsøk med utvidet jakttid på hjortevilt i noen utvalgte kommuner. For å få delta måtte jaktlagene i kommunene forplikte seg til samjakt. Erfaringene både her og andre steder er positive. I praksis gjennomføres dette ved at storviltjegere og småviltjegere unngår å jakte på akkurat samme sted.

Mye av den samme erfaringen er trukket i forhold til vanlige turgåere.

Kvoteuttak og fordeling av uttak etter kjønn og alder er viktige sider ved en god viltforvaltning. Det er imidlertid også andre forhold som tilsier at man skal utvide jakttidene. Trekkvilt – dvs. at viltet vandrer mellom sommer- og vinteroppholdsted – er et problem når det gjelder skader på yngre skog i visse områder, og det er et trafikksikkerhetsproblem. Det er en kjensgjerning at en viss andel av en bestand trekker mellom vinter- og sommerbeite. Det

kan være fornuftig å beskatte hjorteviltet i de periodene da en vil ha størst mulighet til å skyte dyr som trekker. Over tid vil dette gi en effekt ved at andelen dyr som trekker, går ned. Effekten vil vise seg i form av færre ulykker i trafikken og mindre skader på ungslogen.

Dyr trekker når snødybden blir en stor nok hindring der de oppholder seg. Trekkproblematikken tilsier at Direktoratet for naturforvaltning også må vurdere om muligheten til januarjakt bør utnyttes i de områdene der det er aktuelt.

Biologisk sett er det ingen faktorer som taler mot ikke å utvide jakttidene. Snarere tvert imot er det lite som skulle tilsi at hjortevilt over hele landet følger samme rytme, og det er mye som tilsier at en tillater lokal tilpasning ut fra lokale forhold.

Hensynet til verdiskapingspotensialet tilsier at en bør tillate jakt tidligere enn i månedsskiftet september/oktober. Dagene blir korte i slutten av oktober, og snøen kan ligge dyp. Da er interessen for jakt betydelig redusert hos mange som i stor grad er ute etter opplevelsen. Skal Distrikts-Norge kunne utvikle sitt potensial for verdiskaping, bør jakt tillates tidligere enn i dag.

Jakt bør generelt kunne pågå minst fram til 23. desember i stedet for å stoppes i månedsskiftet oktober/november. I de områder som har betydelig trekkproblematikk, må den kunne pågå ut januar. Begrunnelsen er gitt ovenfor. Samfunnet kan over tid hente ut en betydelig gevinst i form av færre trafikkuhell og mindre skogskader.

Forvaltningen foregår i dag ved at grunneiere/rettighetshavere slutter seg sammen i større driftsplenheter. Disse enhetene har i mange kommuner betydelig større innsikt i forvaltning av viltet enn den kompetansen kommunen selv har. Beslutninger knyttet til jakt og konkrete jakttider lokalt bør overlates til disse, med fylkesmannen som overordnet myndighet. Da flyttes forvaltningsmyndigheten nærmere dem som kjenner de lokale forholdene best, og som har en egeninteresse av å forvalte stammen på en best mulig måte.

Når det gjelder rådyrbukk, har Sverige lang erfaring med jakt også om våren. Det synes ikke å være negative erfaringer med dette, og det åpner opp for at jegere kan praktisere sin lidenskap på et tidspunkt da naturen er på sitt prektigste. Det kan gi betydelige nye muligheter. Når svensk rådyrforvaltning ikke synes å ha negativ erfaring med dette, bør heller ikke den norske ha det. Snarere tvert om vil det kunne heve både status og anseelse for rådyrjakten og på den måten gi rådyrforvaltningen et løft og økt fokusering lokalt.

Sverige har også åpnet for toppjakt på storfugl, hannfugl stort sett, ut januar. Dette er en svært krevende jaktform som gir stor spenning, men lavt utbytte for de fleste. Bestandsmessig sett har denne jakten marginal innflytelse, siden det oftest er hannkjønn som tas ut. Nok en gang bør imidlertid argumentet med samkjøring av regler i forhold til Sverige veie tungt.

Jakt og utmark er et betydelig potensial for verdiskaping i Distrikts-Norge. Dette er grunnlag for en lønnsom næring som ikke trenger tilskudd eller subsidiering for å kunne utvikles. Det eneste som trengs, er at samfunnet gir

så stor frihet til lokal tilpasning som biologi- og vilthen-syn tillater, i stedet for at man leter etter muligheter for å begrense dette. Min henstilling til Direktoratet for naturforvaltning er at man gir Distrikts-Norge mulighetene. Jeg håper miljøvernministeren vil bidra til at Direktoratet for naturforvaltning får klare signaler om dette.

Statsråd Helen Bjørnøy [13:32:20]: Jaktidsrammene for jaktbare viltarter fastsettes i medhold av viltloven av 29. mai 1981 og må ses i sammenheng med formålet med loven. Viltlovens formålsparagraf sier at «Viltet og viltets leveområder skal forvaltes slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv».

Etter viltloven er alt vilt fredet med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov. Viltloven bestemmer videre at det ved enhver virksomhet skal tas hensyn til viltet, slik at det ikke påføres unødige lidelse. Denne bestemmelsen må betraktes som en generell aktsomhetsnorm for hvordan en bør forholde seg overfor viltet, og den retter seg i prinsippet mot all virksomhet.

Etter viltloven skal det ved vedtak om jaktbarhet og jakttider særlig legges vekt på at viltarten produserer et høstingsverdig overskudd, og at den har ressursbetødning. Det skal også legges vekt på jakt- og fangsttradisjoner i vedkommende område, og på den skade viltet gjør. Prinsippet om såkalt yngletidsfredning er nedfelt i loven gjennom bestemmelsen om at det ikke bør fastsettes jakttid i hekke- og yngletiden for vedkommende art.

Vedtaksmyndigheten på saksfeltene jaktbarhet og jakttider er delegert til Direktoratet for naturforvaltning. Jaktidsrammen for den enkelte viltart blir fastsatt med tidligste jaktidsstart og seneste jaktidsavslutning. Jakttidene fastsettes ved egen forskrift etter en bred høring, og de revideres med jevne mellomrom. Gjeldende jaktidsforskrift ble fastsatt i 2002 for jaktseongene fra 1. april 2002 til og med 31. mars 2007. Jakttiden ble da satt noe lengre enn tidligere for flere viltarter i visse områder eller i hele landet. Dette gjaldt arter som elg, hjort, rådyr, grågås, kortnebbgås, kanadagås og ærfugl.

Proessen med neste revidering av jaktidsforskriften starter opp høsten 2005. Direktoratet for naturforvaltning tar sikte på at et forslag til endring av forskriften blir sendt på en bred høring omkring 1. mai i år.

Jeg vet at Direktoratet fort naturforvaltning er godt kjent med hvilke jakttider som praktiseres i Sverige. Direktoratet opplyser at det er særlig jakttidene for elg og hjort som viser store forskjeller mellom Norge og Sverige.

I 2002 foreslo Norskog, Norges Jeger- og Fiskerforbund og Friluftslivets fellesorganisasjon en forsøksordning der jakttiden for elg og hjort forlenges fram til 30. november i utvalgte områder. Organisasjonene forutsatte at det samtidig settes krav om utleie av småviltjakt og om samjakt på storfugl og småvilt. Organisasjonene mente at lengre jakttid for elg og hjort vil øke allmennhetens tilgang til jakt, redusere konfliktnivået mellom stor-

vilt- og småviltjegere og styrke grunnlaget for verdiskaping i distriktene.

Miljøverndepartementet mente at det var ønskelig å ha best mulige data omkring spørsmålet om jakttid for elg og hjort når jaktidsforskriften skal revideres neste gang. Departementet bad derfor direktoratet gjennomføre et prosjekt der forlenget jakttid for elg og hjort prøves ut under visse vilkår i bestemte områder. En forsøksordning ble gjennomført i perioden 2003–2005, og det foreligger nylig en sluttrapport fra prosjektet. Kunnskapen fra prosjektet vil bli benyttet av direktoratet i forbindelse med den kommende jakttidshøringen.

Det skal som sagt gjennomføres en bred høring i forbindelse med revisjonen av jaktidsforskriften. Hensikten er å få inn synspunkter fra forskjellige grupper i samfunnet. Jeg er trygg på at Direktoratet for naturforvaltning, som har fått tildelt beslutningsmyndigheten på dette saksfeltet, kommer til å foreta en best mulig avveining av ulike hensyn når den nye jaktidsforskriften skal fastsettes.

Gunnar Gundersen (H) [13:38:04]: Jeg takker for en grei orientering fra miljøvernministeren. Jeg synes i og for seg det høres positivt ut når hun sier at direktoratet vil benytte kunnskapen fra forsøksprosjektet, for så langt jeg har klart å plukke opp, er erfaringene i de kommunene som har hatt denne forsøksordningen, ganske positive både med hensyn til å redusere konfliktnivået mellom forskjellige jegergrupper og med hensyn til stressfaktoren, og av en rekke andre hensyn som jeg var inne på i mitt innlegg.

Når det gjelder den generelle bakgrunnen for viltloven, yngletidsfredning og aktsomhetsnormer og slike ting, er det ingen uenighet blant jegere og grunneiere i Norge, så der er det ingen grunn til å trekke fram noen forskjeller. Tidligere i dag hadde vi en interpellasjon hvor landbruksministeren var med og diskuterte bl.a. landbrukets utfordringer i forhold til WTO. Det kom fram ganske store forskjeller når det gjelder synet på hvordan man nå må angripe utfordringen, men landbruksministeren trakk i hvert fall en konklusjon da han sa at han fra ham som hadde interpellasjonen, ikke hadde hørt om annet enn utarming, færre arbeidsplasser og nedbygging av landbruket. – Så her er det virkelig en mulighet for landbruksnæringen til å være offensiv og framstille Distrikts-Norge på en positiv måte.

Slik jeg forstod miljøvernministeren, er man nå positiv til å bruke noen erfaringer og gi Distrikts-Norge de mulighetene som de ytre jaktidsbestemmelsene gir. Det er jeg veldig godt fornøyd med, og jeg vil følge prosessen videre derfra.

Statsråd Helen Bjørnøy [13:40:10]: Jeg kan bekrefte at jeg som statsråd ønsker å følge utviklingen tett og se på hvilke konklusjoner direktoratet vil trekke. Samtidig er jeg opptatt av at vi må følge vedtatte spilleregler. Direktoratet har nå tid på seg til å sende dokumentet ut til høring, slik at alle berørte parter får mulighet til å uttale seg før høringsfristen går ut.

Jeg har også lyst til å understreke det som representanten sier, at de signaler som er kommet fram i rapporten, er gode. Vi ser at det er få negative konsekvenser i de områdene hvor forsøksordningen har pågått, samtidig som den også forteller at prosjektet nok har vært mest vellykket for de store rettighetshaverne.

Det er et element til som direktoratet må ta med i sin videre vurdering, og det er at en del turgåere og en del mennesker som nyter friluftslivet og ikke selv driver jakt, har følt en viss økt utrygghet ved utvidede jakttrammer. Alle disse elementene og hele rapporten vil, som representanten også sa, ligge til grunn når direktoratet nå skal foreta de endelige vurderingene og lage dokumenter som skal sendes ut til høring. Så jeg tror vi har et felles ønske om å la dette bli konklusjonen på hva som er til det beste både for distriktene og for dem som ønsker å drive med jakt, og også som grunnlag for verdiskaping i distriktene. Her har vi nok felles ønske.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [13:42:28]: Det er gøy å følge opp når det er så positive innlegg.

Kristelig Folkeparti er opptatt av et levedyktig landbruk. Det er viktig at vi fortsatt kan ha bosetting i hele landet, og da ser vi på et aktivt landbruk som et viktig virkemiddel for å klare dette. Landbruk må forbli et yrke det går an å leve av.

I denne sammenhengen er Kristelig Folkeparti spesielt opptatt av familiebruket. Familiebruket må ha en økonomisk plattform for mangfold. Vi trenger bedre velferdsordninger for å sikre at ungdom i dag kan se for seg en framtid som bonde. Men vi må også få virkemidler for investeringer og risikokapital øremerket utvikling av mangfoldet på gårdene.

Forslaget om utvidede jakttider er et innspill som kan være et av tiltakene for å bedre muligheten for at bygdene også i framtiden skal kunne ha personer som lever av det jorda og skogen kan tilby.

Jeg synes det er et spenstig forslag, som absolutt må vurderes. Det er godt å se at statsråden også tar det så positivt. Det er ingen tvil om at jakt og utleie av jaktretter er en viktig biinntekt for mange bønder. Derfor kan det være et viktig tiltak å utvide jaktidsrammene på visse områder for å øke muligheten til utleie av jaktretter. Det er flere og flere som får gode inntekter ved å leie ut jaktretter, men selv med utvidede jaktidsrammer blir det ikke mulig å skyte flere dyr. Men det at man kan strekke jakta utover en lengre periode, vil være viktig for å kunne utnytte det potensialet som skogen har å tilby. Dersom man har bedre tid, vil man også få bedre mulighet til å kunne fylle den kvoten man har fått.

Et annet viktig moment er at lengre jakttider kan gi en bedre og sterkere bestand. Det kan nemlig være lettere å oppnå en mer riktig avskyting dersom jegerne har bedre tid. Da slipper de hasteskudd for å sikre at de iallfall får noe kjøtt. En lengre periode for jakt vil gjøre det mulig å la usikre dyr gå videre – da har man bedre tid til å vente på ett man er sikker på er av riktig størrelse. Det er helt avgjørende at man kan ha mulighet til å spare de store og produktive dyrene, mens man kan ta ut de dyrene som er

små og mindre overlevelsesdyktige. Da vil man få en mye sterkere og mer robust bestand. Samtidig vil denne tryggheten og roen gjøre at man tar færre sjanser, og at man derfor får færre skadeskytinger.

Utvidede jakttider kan også sikre allmennheten lettere tilgang til jakt. Dersom det er jakt over lengre tidsrom, kan det bli mindre press på prisene, og det kan bli større mulighet for å leie jaktrett. Dette vil også stimulere til at ungdom lettere kan få tilgang til en så flott og viktig aktivitet som jakt.

Jeg vil likevel advare mot at en utvidelse av jakttidene også kan medføre noen ulemper. Det går nemlig ikke an å se dette kun som næringspolitikk – se bare på hvor hardt små- og storvilt har det når vi får slike snørike vintre som år. Dersom de i tillegg skal stresses opp av ivrige jegere, kan resultatet bli en svekket bestand. Da faller hele intensjonen med forslaget. Derfor er det viktig at det er et godt tallmateriale og gode resultater fra forsøksordninger som legges til grunn. Resultatene fra utvidelsen i Sverige må også spille inn og være et viktig grunnlag for hvor vi kan sette grensene.

Kristelig Folkeparti vil derfor være positivt innstilt til et forslag om utvidelse av jaktidsrammene. Det er imidlertid viktig at rammene settes slik at man kan kombinere bedre utnyttelse av potensialet med å sikre en sterk og god bestand i framtiden.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4. Stortinget går da til votering. I sak nr. 1 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt:

St.meld. nr. 44 (2004-2005) – om Sametingets virksomhet i 2004 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sakene nr. 3 og 4 foreligger det ikke noe voteringstema.

S a k n r . 5

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet i henhold til forretningsordenens § 37 a før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 13.47.
